

S. S. C. B. SİYASİ REJİMİ'NİN ANA HATLARI

Asistan Dr. Ülker GÜRKAN

GİRİŞ

XIX. ve XX. Yüzyıllar yeni ideolojilerin yaratıldığı ve tatbik sahası bulduğu devirler olmuştur. Nasyonal Sosyalizm, Faşizm ve Komünizm XX. yüzyılda doğmuş, gelişmiş ve dünyada büyük akisler yaratmıştır. Bunlardan ilk ikisi, İkinci Dünya Savaşı sonunda yıkılmış ve silinmişlerdir. Fakat Komünizm türlü badireler atlattıktan sonra hâlâ mevcudiyetini kaybetmemiş, bilâkis güngçtikçe kuvvetlenip yayılmakta devam etmiştir.

Biz, bu küçük çaptaki araştırmamızda Komünizmin nazariyatını inceledikten sonra, S. S. C. Birliği devlet teşkilâtındaki tesir ve tatbikatı üzerinde duracağız.

BÖLÜM I

TARİHÇE

1 — İhtilâlden Önce Çarlık Rusya'sı :

S. S. C. B. bu gün Asya ve Avrupa kıt'alarında ikiyüz milyon kadar bir nüfusa sahip olup, dünyanın yedide birine muadil saha kaplayan bir devlettir. S. Rusya'nın birliğe sahip bir devlet haline gelebilmesi ancak XVI. Y. Y. sonlarında mümkün olabilmiştir. Zira çarlar eski bir teamüle uyararak vasiyetnâmelerinde ekber evlâdlara büyük hisseler ayırdıklarından ve ülkeyi diğer çocuklar ile hanedan mensupları arasında taksim ettiklerinden, siyasî birliğin sağlanması güç oluyordu. Bu teamül, 1588 de Rurikoviç hanedamının son bulup Boris Godunov'un, memleketin bütün içtimaî sınıflarından müteşekkil bir meclis tarafından Rus İmparatorluğu Çarı ve bütün Rus İmparatorluğu devletlerinin Grandükü ilân edilmesiyle sona ermiştir. 1613 senesinden itibaren Romanof'ların başa geçme-

siyle, Çarları siyasî kudretleri bütün memlekette rakipsiz bir hale gelmiştir (1). Rusya'da otokrasinin teessüsü ve uzun müddet bütün şiddetiyle hüküm sürmesi şu ihtimallere atfedilebilir: Coğrafi vaziyetin otokrasinin yerleşmesine imkân verecek durumu, halk kütlelerinin kültürel ve teknik geriliği (2), Batı'daki Feodalite usulünün Rusya'da tatbik edilmemesi ve 1613 senesinden itibaren Çarların nüfuzuna karşı koyabilecek hiçbir siyasî kuvvetin mevcut olmaması (filhakika Müthiş İvan ve Boris Godunov şiddet siyasetiyle aristokrat zümrenin arazilerini istirdat ederek onları zayıf düşürmüşlerdi). Çarlar, başlangıçta küçük prenlere karşı Kilise ile birleşerek asilzadeleri sindirmiş, bundan sonra da Kilise emvâl ve arazisini kendi nüfuzları altına alarak Kilisenin siyasî sahada kuvvet sahibi olmasını önlemiş böylece, bütün memlekette kudret bakımından rakipsiz bir durum elde etmişlerdi (3).

Eski Rus İmparatorluğunun medeniyet ve devlet teşkilâtında Asya ve Bizans tesirleri barizdir. Zira Rusya XII. Yüzyılda Tatarların hâkimiyeti altında kalmış, XVI. ve XVII. Yüzyılda da Bizans siyasî ve dinî inançları Ruslar tarafından kuvvetle benimsenmişti (4). Rusya'nın Avrupa tesirine mâruz kalması ve Avrupaîleşmesi ise ancak Çar Büyük Petro (1689-1725) zamanında vuku bulmuştur.

Büyük Petro İktidara geçince, Baltık sahillerini ilhak ve Ukrayna'da Rus hâkimiyetini kat'i olarak tesisle işe başladı. Islahat babından olarak büyük memurlardan mürekkep, bir çok işleri tedvir ile mükellef daimi danışma meclisleri kurdu. Askerî ve mülkî bürokrasiyi tamamen değiştirdi, Avrupaî tarzda yeni müesseseler kurdu.

Çariçe Katerina II zamanında da Rusya gelişmeğe devam eyledi. 1775 tarihli «Hükümetler Teşkilâtı Esasîyesi» adını taşıyan bir kanunla mahallî idareler yeniden tanzim edilerek bunlara geniş çapta muhtariyet bahşedildi. Bu arada kendilerine sanat ve ticaret hak-

(1) Dareste, F. R. - Dareste, P.: Avrupa - Amerika - Afrika, Asya - Okyanusya Devletlerinin Esas Teşkilât Kanunları. C. III, sh. 194 - 97. Çev. Prof. E. Menemencioğlu.

(2) Hecker, J., Rus Sosyologyası, S.İ.D. 1935 No: 49 sh. 30 - 31

(3) Dareste, a.g.e. sh. 197 - 98

(4) Munro, Prof. W.B., S. Rusya'nın Devlet ve İdare sistemi. İ.D. 1947 No: 185 sh. 95, Çev. Vecihi Tönük

ları tanınan şehirliler yavaş yavaş Rus burjuvazisini meydana getirmeye başladılar. Katerina II, merkezde henüz tam manâsıyla tees-süs edememiş olan üç sınıftan (Aristokrat, ruhban ve burjuva sınıfı) müteşekkil danışma ve mürakabe meclisi ihdas etti (5).

Çar Aleksandr II (1859-1866) zamanında kölelik ilga edilerek köylünün içtimaî durumu kısmen ıslah edildi. İl ve ilçelerde iki dereceli seçim yolu ile mahallî kurullar teşkil edildi. Bu mahallî kurullar derhal bütün memlekette siyasi ıslahatı hedef güden faaliyetlere giriştiler. Hattâ yeni bir anayasa tanzimi ile bir millet meclisinin derhal toplanmasını istediler. Fakat, bu liberalizm teşebbüsleri ve hürriyet lehindeki hareketler, hükümet tarafından alınan sert tedbirler sebebiyle tahakkuk edemedi (6). Rusya bu memnuniyetsizlik havası içindeyken, Marksizmin nüfuzu da gün geçtikçe kuvvetleniyor, liberalizm taraftarı bazı gençleri de kendine çekiyordu.

2 — İhtilâli Hazırlayan Sebepler :

XIX. Asrın ilk yıllarına kadar Rusya'da sınıf mücadeleleri fikri olmadığı gibi «sınıf»'ın sosyolojik bir telâkkisi de mevcut değildi. Bu devrede ihtilalciler *Noro* (halk) tabirini kullanıyorlar ve bununla köylüyü kastediyorlardı. Zira sanayi henüz inkişâf etmediği için, fabrika işçileri ve şehirler halkı köy nüfusuna nazaran adetçe dün bir durumda idi. Norodnikler, Rusya'nın kapitâlist olmasına lüzum bulunmadığı kanaatını besliyorlardı; kendilerine göre, köylünün ev endüstrisi halka lâzım olan mamûl eşyayı temine kâfi idi. Norodniklerin önderi olan Herzen «Rusyanın istikbalinin adamı köylü olacaktır, nasilki Fransa'da işçi olacaktır.» diyordu. (7)

Lâkin XIX. Asrın sonlarına doğru inkişâf eden sanayi, kapitalist olmıyan bir Rusya telâkisinin boş bir vehimden ibaret olduğunu gösterdi. Sanayi her koldan geliyor, dünkü cahil ve mazlum köylü üzerinde makina yepyeni bir sınıf psikolojisi yaratıyordu. Yavaş yavaş işçiler arasında ayaklanmalar başlıyordu. Plekhanov

(5) Daresté, (a.g.e. sh. 202 - 213)

(6) Munro, (a.g.m. sh. 97)

(7) Hecker, Julius : a.g.m. sh. 20, Bak. Coker, F.W. Recent Political Thought, New York, 1962, Appleton - Century - Crofts, Inc. sh. 150

ve Lenin bu proletarya ayaklanmalarında sadece otokrasiyi değil, liberal siyaset takip edecek bir hükümet istiyen burjuvaziye de ortadan kaldıracak bir kudretin saklı olduğunu seziyorlardı.

Norodniklerin ihtilâlden gayeleri çarlığı yıkmak ve demokratik esaslar üzerine bir cumhuriyet tesis ederek, burjuvaziye idame ettirmektir. Sahnede görünmeğe başhyan Marksistler ise ihtilâli burjuvazinin yıkılışında bir adım telâkki ederek, sosyal bir inkılâp ile komünizmi tesis etmeyi gaye edinmişlerdir.

Rusya'nın süratle sanayileşmesi ve akabinde burjuva ve prote-lerya sınıflarının gelişmesi ihtilâl hareketlerinin başlıca kaynağı olarak telâkki edilebilir. Rusyanın içten içe kaydığı bu buhranlı devrede siyasî partilerin faaliyete başladığı, halkda da yavaş yavaş siyasî hayata iştirâk tezahürlerinin belirdiği görülür. Faaliyette bulunan partilerin en ehemmiyetlileri şunlardır : Liberal Meşrutiyetçi Demokratlar, Sosyalist İhtilâlciler ve Sosyalist - Demokratik İşçi Partileri.

Meşrutiyetçi Demokrat Parti (Cadet) Liberalizme mütemayildi. Sınıfsız bir parti olduğunu iddia etmekle beraber, hakikatte büyük toprak sahiplerinin ve yüksek burjuvazinin menfaati için çalışıyordu. Maksadını gerçekleştirmek, yani Otokrasiyi yıkmak, için Sosyalist Partilerle işbirliğine dahi temayül etti. Fakat 1916 Şubatda da Çar'ın sukutuyla siyasî ihtilâli proleter inkılâbı haline getirmek isteyen Bolşevikler karşısında durumunu muhafaza edemedi.

Sosyalist İhtilâlciler Partisi halkın iradesi hareketinden doğmuştu. Sınıflar arası bir parti olmak ve köylü, işçi ve entellektüellerin menfaatlarını eşit şekilde nazarı itibare almak iddiasını güdüyordu. Köylüye toprağı kendilerine iade edeceğini vaad ediyor, hakikatte ise Otokrasiyi yıkmak demokratik esaslara dayanan bir cumhuriyet kurmak istiyordu. Bu Parti gayrimütecanis unsurları muhtevi olduğundan başarı gösteremedi.

Rus Sosyalist - Demokratik İşçi Partisi (Bolşevikler ve Menşevikler) 1898 de Minsk'de gizli bir kurultayda kurulmuştu. Kurucuları 1883 de Piekhanov tarafından tesis edilen «İşçinin Kurtuluşu Cemiyeti» ile 1894 de Lenin tarafından kurulan «İşçi Sınıfının Mücadele ve Kurtuluşu Birliği» adlarını alan sosyalist teşekküllerin mümes-silleri idiler. Parti, kuruluşunu müteakkip sanayi proleteryası arasında propaganda yaparak yavaş yavaş siyasî ve ihtilâlcî bir mahiyet alan işçi grevlerini idare etmeğe başladı. Partinin resmen tanın-

ması isteği Çar rejimi tarafından şiddetle karşılandı, delegelerin bir kısmı Sibirya'ya bir kısmı da Lenin ile birlikte memleket dışına sürüldüler.

Lenin sürgünde iken de ihtilâli tahakkuk ettirecek çalışmalarına devam etti. 1900 senesinde sürgünden dönerek Iskra (Kıvılcım) gazetesini çıkardı. Gazetenin başında «Kıvılcımdan alevler çıkacak» ibaresi konmuştu. Yazıları ile sosyalist işçileri Çar rejimine ve burjuvaziye karşı birleştirmeye gaye edinmişti.

Bir müddet sonra Partide fikir ayrılıkları belirdi. Bir kısım delegeler (sonradan kendilerine Menşevik, azınlık adı verilmiştir) bütün sınıflar için eşit bir kurtuluş istemeği programlarına koydukları takdirde Liberallerle anlaşmak istiyorlardı. Çoğunluğu teşkil eden diğer delegeler (Bolşevikler) başta Lenin olmak üzere bu fikrin tamamen aleyhinde idiler. Lenin, burjuvazi ile mücadelenin lüzumu hususunda bilhassa ısrar ediyordu. Netice, Lenin ve Bolşevikler lehine tecelli etti. 1918 de Bolşevikler kendilerini resmen Komünist Partisi olarak ilân ettiler. (8)

Rusya'da muhtelif fikirler çarpışır ve sefalet günden güne artarken 1904 - 1905 Rus - Japon Harbi patlak verdi. Bu harbde Ruslar'ın uğradığı bozgun halk arasında muazzam bir infial yarattı. Hükümetin aldığı şiddet tedbirlerine rağmen Sosyal Demokratların sayısı artıyor, sanayi işçileri kaynaşıyor, galeyana gelen köylüler de arazi sahiplerinin topraklarına hücum ederek ne bulursa yağma ediyorlardı. Bu hâdiseler üzerine memleketin birçok yerlerinde sıkıyönetim ilân edildi. Üniversiteliler ayaklanınca üniversiteler kapatıldı. Umumî hoşnutsuzluğun gittikçe artması karşısında tazyik ve zecir siyasetinin iflâs ettiğini gören hükümet, varlığını idame ettirebilmek gayesiyle millî bir meclis toplamağa karar verdi. 1905 de Çar'ın çıkarmış olduğu seri emirnamelerle yeni bir durum tesis edildi. Ancak bu durumda da otokrasi gene baki kalıyor, Çar'ın kudret ve nüfuzu ise yeniden teyid ediliyordu. Çar en üstün yürütme âmiri olup, yasama kuvveti üzerinde mutlak bir veto hakkına sahipti. Bakanlar da yalnız Çar'a karşı mes'uldüler. Kararnâmelere göre kurulacak meclis İmparatorluk Şûrası ile Duma (Halk Meclisi) dan müteşekkil oluyordu. İmparatorluk Şûrası âzalarının yarısını Çar, diğer yarısını da İl Meclisleri, Üniversiteler, Kilise, Ticaret Odaları, asilzadeler ve arazi sahipleri - dokuz senelik bir süre

(8) Hecker, J. : a.g.m. sh. 30 ve müt.

için - seçeceklerdi. Duma âzaları ise erkek seçmenler tarafından İlçe Meclislerince intihap edileceklerdi.

Duma'ya, hükûmet şekline, askerî ve haricî işlere tallük etmek üzere müzakere ve sadece umumî kanunlar hakkında rey ve muvafakat verme hak ve selâhiyetleri tanınmıştı. Fakat Duma kendisine tanınan bu selâhiyetlerle iktifa etmek istemediğinden gerek ilk gerekse müteakkip ikinci Duma feshedildi. 1907 senesinde de halkın rey hakkı tahdide uğradı. Artık Parlâmento halkın mümessili olmak durumundan çıkmış âdeta bir danışma meclisi halini almıştı.

Rusya bu durumda I. Cihan Harbine girdi. Hükûmetin zayıflığı, Rasputin gibi bir maceraperestin İmparatoriçe vasıtasıyla Çar üzerinde nüfuz sahibi olması, ordunun daimî mağlûbiyetleri ve açlık halkın hoşnutsuzluğunu iyice artırıyordu. Bunun üzerine Duma hükûmete karşı mütecaviz bir tavır takınmıştı. Duma'nın tavrından cesaret bulan işçiler şehirlerde grev ve gösterilere başladılar. Hükûmet Duma üyelerinden, memleket içine dağılarak işçi grvlerini sona erdirmelerini istedi, fakat Duma dağılmayı reddetti. İşte bu sıralarda 1917 ihtilâli başladı. (9)

3 — 1917 İhtilâli ve Sonrası :

24 Şubat 1917 de Petrograt'ta halk açlık sebebiyle isyan etti. İsyanı bastırmak üzere gönderilen askerler de halka iltihak ettiler, hep beraber St. Peter ve St. Paul Kalelerine hücum ederek mahkûmları serbest bıraktılar. Duma üyeleri de derhal muvakkat bir komite tâyin ederek duruma hâkim oldular. Duma'daki sol temayüllü mebuslar 27 Şubatta işçi ve askerlerin murahhaslarından mürekkep bir Sovyet teşkiline karar verdiler. Bu Sovyetin sarîh hiçbir yetkisi olmadığı halde hükûmete ait selâhiyetleri istimale başladı. Bu arada Kerenski'nin başında bulunduğu muvakkat hükûmetle aralarında zuhur eden ihtilâflar sebebiyle daimî çatışmalar oluyor bu da ordunun maneviyatı üzerinde menfi tesirler icrâ ediyordu.

Memlekette aşayiş iade olunamadığından Duma'daki Sovyet murahhasları Çar Nikola II den kayıtsız şartsız Çarlıktan feragat etmesini isteyerek bir İhtilâl Hükûmeti kurdular ve başına Lvov'u geçirdiler.

Bunun üzerine Çar kardeşinin naipliği altında oğlu lehine tahttan feragat ettiğini beyan etti. Fakat kardeşi Grandük Mişel bu tek-

(9) Munro : a.g.m. sh. 97 - 100, Bak. Cooker, F.W. : a.g.e. sh. 150 - 154

lifi kabul etmedi. Neşrettiği beyannamede hükümet şekli hakkında Kurucular Meclisinin karar vereceğini bildirdi. Kurucular Meclisinin toplanması için yapılacak yeni seçimler beklenirken Duma lâğvedildi.

Muvakkat Hükümetin başında bulunan Kerenski ile Başkomutan Kornilof arasında anlaşmazlık çıkınca Lenin'in başında bulunduğu Bolşevik Partisi vaziyetten istifade ederek Hükümeti ele geçirdi.

Bolşevikler İhtilâlin siyasi olduğu kadar iktisadi olması gerektiğini ileri sürüyorlardı. Lenin büyük bir toprak ihtilâli düşünmekte idi. Bu ihtilâl Marx'ın işçi ihtilâlini andırıyordu. Lenin bilhassa Rus köylüsünün isyan kaabiliyetini kamçulamak yoluyla ihtilâle varılacağına inanmıştı.

Her ne kadar ihtilâlin ilk günlerinde Bolşevikler halk tarafından sevilip tasvip edilmiyorlarsa da, belirli ve kesin programları gün geçtikçe işçi ve askerler tarafından benimseniyor, partiye mühim sayıda ilhaklar oluyordu. Böylece kuvvetlenen Bolşevikler Kerenski ile Kornilof arasındaki ihtilâftan faydalanarak ordunun da kendilerini desteklemesi ile hükümeti ele geçirdiler. Moskova, Petrograd ve diğer bazı şehir Sovyetlerini kontrolleri altına aldılar. 15 Ekim de Lenin'in reisliğinde bir Sovyetler Kongresi teşkil edildi; Troçki de ordunun başına getirildi. Kongrede bir beyanname neşredilerek «Siyasi iktidarın işçi, asker ve köylü mebuslardan kurulan Sovyetlere geçtiği» ilân edildi.

Lenin'in başında bulunduğu yeni hükümet derhal iki kararname çıkardı. Bunlardan birisi toprak mülkiyetinin kaldırıldığına, diğeri de sulh görüşmelerine başlamak lâzım geldiğine mütedair idi. Hükümet siyasi ve iktisadi işlerini yoluna koyabilmek için serbest kalmak istiyordu. Bunun için çok ağır şartları muhtevi olan Brest-Litovsk Barış anlaşması kısa bir zamanda kabul edildi. (10)

Gerek Sovyetler kongresinde ilân edilen beyanname, gerekse son iki kararname yeni Sovyet devletinin ana hatlarını belirten ilk önemli vesikalardır.

İhtilâlden sonra Rusya'ya bir nazar atfedecek olursak muazzam değişikliklerin vuku bulduğunu görürüz. Devletin bünyesi değişmiş,

(10) Esen, Prof. B.N. (Anayasa Hukuku, Ank. 1948, 3. basım, sh. 300-21). Çakır, Arif. (Sovyet Rusya, T.I.M. 1948 No : 5, sh. 30). Seton - Watson, Hugh : The Pattern of Communist Revolution, London 1960, Methuen and Co. Ltd. sh. 35

ordu dağıtılmış, fabrikalar ve sair iktisadî müesseseler devletleştirilmiş, çalışma askerî hizmet gibi mecburleştirilmiş, aile bağları gevşetilmiş, muntazam bir program dahilinde takip edilen enflasyon siyaseti neticesinde rublenin kıymeti düşürülerek para mefhumu ortadan kaldırılmış, kısacası Rusya, yeni rejimin, komünist rejiminin tatbik ve tahakkuku için emre amâde bir hale getirilmiştir.

Buraya kadar Çarlık Rusyasını ve Komünist İhtilâlini kısaca gözden geçirmiş bulunuyoruz. Şimdi, bizi ilgilendiren asıl meseleye, S.S.C. Birliğinin devlet sisteminin incelenmesine geçebiliriz.

BÖLÜM II

S. S. C. B. NİN SİYASİ REJİMİ

KISIM I

S.S.C.B. NİN NAZARİ ESASLARI

1 — *Karl Marx ve Frederich Engels :*

S. S. C. B. nin tatbik sahasına koymuş olduğu rejim Marksizmdir. Marksizm, K. Marx ve F. Engels'in felsefî, iktisadî, siyasî ve içtimai sistemleridir.

Marx, 19. Yüzyıla hâkim olan, spiritualist felsefeye karşı Feuerbach ile başlayan maddiyetçi cereyanı işleyerek, tekâmül ettirmiştir. Marx, cereyan eden her hâdisenin altında gizli bulunan hakikî sebeplerin belirtilmesi gereğine işaret eder. Tekniğin gelişmesiyle 19. Yüzyıl Avrupa'sında, bilhassa Fransa ve Almanya'daki işçilerin durumlarından edindiği intibalar, Marx'a sisteminin esaslarını ilham etmiştir. Hegel'in diyalektiği ile müşahadelerini birleştiren Marx, ilmi Sosyalizmin, daha doğrusu komünizmin kurucusu olmuştur.

F. Engels, Marx'ın fikir ve mesai arkadaşıdır ve bilhassa Marx'ın fikirlerinin tefsircisidir. Marx'ın sustuğu birçok yerlerde Engels'in sesini işitiriz.

Marx'dan evvel sosyalizm bütün kuvvetini Tabii Hukuktan, iptidai Hıristiyanlıktan, insaniyet fikri ve sosyal ahlâktan alıyordu. Marx'dan itibaren ise sosyalizm, artık ihtilâlcî proletaryanın siyasî doktrini olmuştur.

Marx'dan evvel sosyalizm ile proletarya birbirinden tamamen ayrı iki mevzu iken, Marx'da bir ruh vücud gibi birleştirilmiş ve proletarya yepyeni bir ruha malik olmuştur (11).

---

(11) Beer, Max: Sosyalizm ve Sosyal Mücadelelerin Umumî Tarihi. Çev. Zühtü Uray. sh. 394

Marx hâdiseleri kendi doktrinine göre tefsir ederken, Hegel'in diyalektik metodundan mülhem olmuştur. Böylece diyalektik materyalizm görüşünden, materyalist tarih telâkkisi doğmuştur. Şimdi diyalektik metodu ve tarihî materyalizmi burada inceliyelim :

Hegel'in diyalektiğine göre; zihnimizden geçen herşeyin bir zıddı vardır, yahut da her tasdikın bir inkârı vardır. Dünya tezadlarla doludur : aydınlık ve karanlık, sevinç ile elem, ahlâksızlık ile fazilet, idealizm ile materyalizm v.s. Bu tezadların çarpışması sonunda husule gelen netice, o zamana kadar faideli olan kanun ve müesseselerin müruruzamana uğrayarak, cemiyette beliren ve yaşayan yeni menfaat ve anlayışlarla uyumsuz bir hale inkılâp ettiği zaman, bu kanun ve müesseseleri yeni menfaat ve anlayışlarla telif etmek ve cemiyeti daha münkeşif, daha yüksek bir safhaya erdirmek için yapılan mücadelelerin haricî tezadlarıdır. Hegel buna sentez veya inkârın inkârı demektedir. Böylece zıddiyetler, mücadele neticesinde elde edilen bir telifle halledilir. (tez-antitez-sentez) «Tezad bütün hayatın ve bütün hareketlerin esasıdır.» «Yalnız müsbet ve menfi arasındaki çarpışma, inkişafa müsaittir» (12). Çarpışma sonunda husule gelen sentez de kendi zıddıyla çarpışarak yeni sentezler husule getirir ve bu hal ilânihaye devam eder.

Hegel'e göre kâinat ruhunun (dünya aklı) tezahürleri, inkişaf eden ve tarihte tahakkuk eden fikirlere dir. Fikirler müstakil olup, maddî münasebetler bunların in'ikâsından ibarettir. Marx ise bunu kabul etmez. Ona göre; maddî münasebetler müstakil olup, kendilerinde meknuz bulunan diyalektiğe göre inkişaf ederler. İdeler ve içtimâî müesseseler bunların in'ikâsından başka birşey değildir. Varlık, şuurı tâyin etmektedir, şuur varlığı değil. Tarihin seyrine hâkim olan istihsal münasebetleridir.

İnsanlar herşeyden evvel maddî menfaatları takip ederler ve bunlara erişmek için ideolojiler vücuda getirirler.

Marx'a göre, teknik mülkiyet münasebetlerine, sınıf teşekküllerine ve istihsal münasebetlerine tesir etmektedir. Teknik daimî surette inkişaf etmekte ve insanlar için en mühim olan maddî hayat şartlarını ıslah etmektedir (13).

(12) Beer, Max: a.g.e. sh. 396, Cohen, Carl: a.g.e. sh. 49

(13) Pazar Postası: 18 Mayıs 1952

Marx, 1843 de Paris'te bulunduğu sıralarda, devrinin buhranlı manzarası üzerindeki müşahadelerini Hegel'in diyalektikğine bağladı : Eski nizam taraftarlarıyla, gelecek nizam taraftarları arasında telifi mümkün olmayan bir tezdad mevcuttu. Bu taraflar ise; ekonomik menfaatlere malik olanlarla, bunlardan mahrum bulunan sınıflardı. İşte bu müşahadededen sonra Marx, felsefî sistemin vazîh programına erişmiş oldu.

Materyalizme gelince : Herşeyin maddeden doğduğu, ona istinad ettiği ve maddeye izafeten manâ ve şekil alacağını kabul eden felsefî görüş tarzıdır. Materyalizm için, ruh, fikir ve düşünce maddî hâdiselerin neticesinden ibarettir. Marx bunun için «Yaşama tarzımızı tâyin eden şuurumuz değil, fakat şuurumuzu tâyin eden yaşama tarzımızdır, düşünce tarzımıza göre yaşamıyor, fakat yaşama tarzımıza göre düşünüyoruz» demektedir (14).

Marx 1859 da yazdığı «Siyasî İktisadın Tenkidi» nde tarihî materyalizmi şöyle tarif eder : İnsanlar hareketlerinde kendi iradelerine değil, cemiyetin istihsal şartlarına tâbidirler. Beşerî münasebetleri idare eden bu şart veya prensipler «istihsal kuvvetleri» (insanlar ile malik oldukları istihsal vasıtaları arasındaki münasebet), ile «istihsal münasebetleri» (istihsal kuvvetlerinin icap ettirdiği insanlar arasındaki münasebet) dir (15). İstihsal münasebetleri bütün cemiyetin iktisadî bünyesini teşkil eder. Gerçek olan bu esas üzerine hukukî ve siyasî teşkilât kurulur ve cemiyetin idrak şekillerini ifade eder. Cemiyetin muayyen inkişaf merhalelerinde muayyen istihsal kuvvetleri, mevcut istihsal münasebetleriyle tezdad haline düşebilir ve içtimaî ihtilâl devri başlar. İktisadî temellerin değişmesiyle de cemiyetin tekmil bünyesi değişir.

Cemiyette iktisadî (maddî) hayat münasebetleri hâkimdir ve bunlar cemiyetin alt yapısını teşkil ederler, üst yapısı ise din, felsefe, hukuk, siyasî teşkilât v.s. teşkil eder ki bunlar, iktisadî fenomenlerin in'ikâsından ibarettir, tamamen bu fenomenlere tâbidir (16).

(14) Marx - Engels: The German Ideology, (Bak. Carl Cohen, a.g.e. sh. 71)

(15) Hunt, R.N. Carew : The Theory of Communism.

(16) Marx, Karl : A Contribution to the Critique of Political Economy. «Marx and Engels «Ed. by L.S. Feuer, New York 1959, Anchor Books, sh. 43 - 44.

2 — *Tarihî Materyalizm :*

Tarihî Materyalizm veya tarihin ekonomik tefsirine göre : İç-timaî tekâmülün ve bilhassa hukukun tekâmülünü kesin olarak izah eden istihsâl ekonomisidir. İstihsal ekonomisindeki değişikliklerin sebebi de teknikte husule gelen değişmelerdir. İktisadî değişme ise müstahsil ile istihsal vasıtalarının, işçi ile istihsal âletlerinin ayrılmasından ibarettir. Ücretli emeğin yayılması ile, bünye itibariyle farklı iki sınıf vücuda gelmiştir : İstihsal vasıtalarına sahip kapitalistler veya burjuva sınıfı ile istihsal vasıtalarını harekete getiren ücretliler ve proleter sınıfı (17). Böylece yel değirmeni nasıl derebeylik cemiyetini vücuda getirdiyse, buhar da endüstriyel kapitalizmi yaratmıştır.

Bugün istihsal tarzı ile tasarruf sistemi arasında bâriz bir uygunsuzluk vardır. Ferdî mülkiyet asırlardır süregelen ferdî istihsal tarzına uymaktadır. Ferdî istihsalde müstahsil, bütün istihsal vasıtalarına sahip olduğu cihetle, mahsüllerin de bizzat sahibi olmaktadır. Fakat 16. Yüzyıl sonlarındanberi ferdî olan istihsal gitgide kollektifleşmeğe başlamıştır. Modern istihsal sisteminde, istihsal vasıtalarının adetçe çokluğu sermayedarları, bu istihsal vasıtalarını faaliyete geçirmek için, ortaklara müracaat zaruretinde bırakmıştır, böylece ücretle, çalışma kuvvetlerini satın almağa başladılar. Artık büyük sanayiın bütün mahsülü kollektif bir emeğin mahsülü olduğu halde, temellük ve tasarruf sistemi ferdî kalmaktadır. Gerek istihsal vasıtaları gerekse mahsüller, bu istihsal vasıtalarının sahiplerine aittir. İşçi ise, mahsül üzerinden bir hak talep edememekte, emeğine karşı yalnız bir ücret almaktadır.

İstihsal tarzı bakımından «yeni» temellük sistemi bakımından «eski» olan bu iktisad sistemi ne ferdî ne de kollektif bir iktisad değildir. İşte bu iktisada verilen isim «Kapitalist Sistem» veya kısaca «Kapitalizm» dir. Kapitalist sistem, beşerî tekâmülün bir safhasını teşkil eder. Başlıca hususiyeti; fazla değeri gerçekleştirmektir. Kâr peşinde koşmak da bu sistem için faydalı olmuştur. Fakat artık temellük sistemi ile istihsal sistemi arasındaki zıddiyetin kaybolacağı zaman gelmiştir. Zira bu hal istihsal kudretinin tam işlemesine mâni teşkil etmektedir (18).

(17) Deschamps, A. : Marksizm, Tahlili ve Tenkidi, sh. 6 - 13

(18) Deschamps, A. : a.g.e. sh. 7 - 11

Mevcut içtimaî tenakuzu ıslahat ile izaleye çalışmak beyhudedir. Bilâkis, mücadele ve çatışma terakkinin yegâne şartını teşkil ettiğine göre, bu tenakuzları tebarüz ettirmek ve birbirleriyle çatışmalarını temin etmek gerektir. Islahatçılık faydasız, ekseriya zararlıdır. Yegâne hal çaresi ihtilâldir. Esasen Kapitalizm kendi zevâlini kendisi, hazırlamaktadır. Mahvına sebep olacak husus zatında mündemiçtir. Kâr peşinde koşması bir gün onu yıkacaktır.

Cemiyetlerin tekâmülünde rol oynayan kapitalizm, nasıl feodal rejimin yerine kaim olmuşsa, sosyal mülkiyetin carî olacağı sosyalist rejim de kapitalist rejimin yerine kaim olacaktır. Bu neticeyi hazırlayan içtimaî tekâmüldür. Bugün kapitalizm olgunlaşmıştır ve kaybolmağa mahkûmdur. Ezeli tekâmül kanununa uygun olarak, insanlar önlerinde yeni bir dünyanın mevcut olduğunun ve yeni bir devrin açıldığının farkına varmağa başlamışlardır. Sosyal teşkilât yavaş yavaş değişmekte, eskiden hakir muamele gören sınıflar ekonomik bir kudret kazanmakta, iktidar sahibi olan sınıflar ise, itibarlarını kaybetmektedirler. Cemiyetin temelini teşkil eden altyapı değişirken, eski dinî, felsefî, hukukî ve siyâsî sistemler de müruruzamana uğramalarına, cemiyetin ihtiyaçlarını karşılayamamalarına rağmen mevkilerini muhafazada ısrar etmektedirler. Zira insan şuuru muhafazakârdır, hâdiseleri yavaş yavaş takib eder. Ancak şuurların uyanması geç olmasına rağmen başlamıştır. Vicdanlarda şüpheler beliriyor ve hakikatler zuhur ediyor. Bu vaziyet fikir ihtilâflarını ve ayrılmaları, sınıf mücadelelerini ve nihayet ihtilâli hazırlamaktadır.

3 — Sınıflar Mücadelesi :

Marx, tarihin iyi anlaşılabilmesi için ona, sınıf ve sınıflar mücadelesi nazariyesini ilâve etmiştir. İstihsalde muayyen rollere sahip ve sosyal bir tabakaya mensup kimseler bir sınıf teşkil ederler. Sınıfların mevcudiyeti ve mücadeleleri daimî surette mevcuttur. Zira her cemiyette istihsal tekniği ortaya bir istismar eden, bir de istismar edilen sınıf çıkarır. Bu sınıflardan biri, tarihin muayyen devirlerinde, cemiyetin umumî hakları namına haklı olarak diğerlerine üstünlük iddia edebilir, diğer sınıflar da köleliğin ve içtimaî adaletsizliğin, ahlâksızlığın temsilcisi durumunu ihraz ederler. Meselâ, Fransız İhtilâlinde burjuvazi; insanlığın tam kurtuluşu fikrini temsil ederken, asalet içtimaî bir cürüm teşkil ediyordu (19).

(19) Deschamps, A. : a. g. e. sh. 7-11

Kapitalist sistemde, gelirin başlıca kaynağını ücret teşkil eden işçi, proleter sınıfı ile gelirin kaynağını kâr, faiz, ve gayrimenkul teşkil eden kapitalist sınıfı mevcuttur. Bu iki sınıf her bakımdan, gerek işlerini temin tarzı, gerekse cemiyetin teşkilâtı bakımından telifi mümkün olmayan zıddiyetlerle birbirlerinden ayrılmışlardır. Zamanla teşekkül eden proletarya şuuru, iki sınıf arasında cemiyetin esas temelleri etrafında cereyan eden şiddetli bir mücadeleyi inşa etmiştir. Proletarya, sosyalist istikamette hareket ederken, kapitalistler mevcut nizama muhafazaya gayret etmektedirler. Mücadelenin ilk hedefi de iktidarı ele geçirmektir. Proletarya bunu sosyalizmi gerçekleştirmek için, burjuvazi ise imtiyazlı durumunu idame ettirmek için istemektedir (20).

Mütemadiyen değişen ve tekâmül eden teknik sermayenin merkezüzüne ve kapitalistlerin sayılarının azalmasına, buna mukabil orta sınıfın ve müstakilen çalışan müstahsillerin ortadan kalkmasına ve istismar edilen proleterlerin adedinin artmasına sebep olmaktadır. Kapitalizmin bünye hususiyetlerinden bulunan buhranların sıklaşması da bu değişikliği süratlendiriyor ve böylece istismar edilen sınıf kuvvet kazanıyor. Neticede ihtilâl kopacak, proletarya, burjuvaziyi yıkacaktır (21). Akıllı olanlar kazanacak tarafa iltihak ederler, etmeseler dahi proleterler gene kazanacaklardır

4 — *Marksist Devlet ve Hukuk Nazariyesi :*

Marx'a göre devlet, sınıf mücadeleleri başladıktan sonra doğan bir baskı âletidir, bu âletin baskısı da «hukuk» denen cebri nizamdır.

O halde devletin vazifesi; burjuva sınıfının mahrum sınıfları istismara devamını sağlamak, burjuva sınıfına, mahrum sınıfların tecavüz etmesine mâni olmaktır. Bunun kaidelerini de hukuk teşkil eder. Hukuk, istihsal münasebetlerinin resmî dille ifadesinden iba-

(20) Deschamps, A.: a. g. e. sh. 9.

(21) «Komünistler gaye ve emellerini gizlemeğe tenezzül etmezler. Onlar, gayelerinin mevcut bütün sosyal şartların zor kullanarak yıkılmasıyla elde edebileceğini açıkça beyan ederler. Bırakın hâkim sınıflar bir komünist ihtilâli ile titresinler. Proleterlerin zincirlerinden başka kaybedecek birşeyleri yoktur, fakat kazanacakları bir dünya vardır». Marx, Engels: Manifesto of Communist Party. Bak. Cohen, Carl: a.g.e. sh. 110

rettir. Şayet istihsal münasebetlerine uymazsa, meriyetini kaybeder (22).

Kısacası devlet, istihsal ile ilgili münasebetleri temin ve idame ettirmek için kullanılan bir kuvvetler merkezidir. Devlet, müayyen bir tekâmül seviyesine ulaşmış ve ekonomik inkişaf neticesinde teşekkül etmiş menfaatları çarpışan sınıfların mahsûlüdür (23).

Engels'de devleti tarihî cephesinden tahlil ederken : Devlet hiç bir surette cemiyete, cemiyetin dışından gelmiş, kabul ettirilmiş bir kuvvet değildir. Hegel'in iddiası hilâfına ahlâki fikrin şeniyeti, «aklın tefsiri ve şeniyeti» de değildir. Cemiyetin inkişafının müayyen bir safhasının mahsûlüdür; cemiyetin kendi kendine hallolunmaz ayrılıklar, kendini kurtarmağa kadir olamadığı bir takım zıddiyetler içine düştüğünün taayyünüdür» demekte ve devletin, zahiren cemiyet içindeki zıddiyetlerin cemiyeti yıkmalarına mâni olmak, sınıflararası ihtilâfı nizam altına almak için vücuda geldiğini, fakat cemiyetten doğduğu halde gittikçe cemiyetten uzaklaştığını iddia etmektedir.

Demek ki, Marx ve Engels'e göre devlet, sınıflar ihtilâfının telifi mümkün olmayan zıddiyetlerinin mahsûlü ve neticesi, bir sınıfın hâkimiyet vasıtasıdır. Devlet, kanlı bir ihtilâl yapılmadıkça ve kuvvetli bir sınıf tarafından ihdas edilen hükûmet cihazı yıkılmadıkça bâki kalacaktır.

Fakat, kâinat daimî bir tekâmüle tâbi olduğundan, değişmez hiçbir içtimaî ve siyasî rejim de bahis mevzuu olamaz. Vaktiyle nasıl kapitalizm, feodalizmin yerine kaim olmuşsa, sosyalizm de kapitalizmin yerine geçecektir. Herşeyde iştirak prensibinin sağlanacağı sınıfsız cemiyetin tesis edilebilmesi için, burjuvazinin yıkılması ve proleteryanın, burjuvazinin tahakkümünden kurtulması gerekmektedir. Bunun için, proletaryanın kendi aralarındaki ihtilâfları bertaraf edip, teşkilâatlanmaları, kuvvetlenmeleri ve burjuvazi ile mücadele edebilecek bir hale gelmeleri lâzımdır. Marx mücadelenin proletarya lehine tecelli edeceğini beyan eder. Ancak bu zafer, kuvvet istimali suretiyle yapılacak bir ihtilâl neticesinde tahakkuk edecektir. Bundan böyle de, sınıflar ortadan kalkacak ve burjuva devleti hikmeti vücudunu kaybederek silinecektir.

(22) Kelsen, Hans : The Communist theory of Law. London 1955, Stevens and Sons Ltd. sh. 10

(23) Okandan, R.G. : Umumî Âmme Hukuku Dersleri, İst. 1952, sh. 87 - 90

Fakat sınıfsız, devletsiz cemiyete, yani hakikî «komünizm» e geçmeden evvel bir intikal devresi idrâk edilecektir. Zira bir günde sınıfsız bir cemiyet kurulamaz. Kapitalist cemiyetten komünist cemiyete geçiş üç safhada mümkün olabilecektir :

- 1) Mevcut burjuva devletinin ihtilâlle yıkılması,
- 2) İntikal devresinde muvakkat bir proletarya diktatörlüğünün tesisi,
- 3) Bu diktatörlüğü de lüzumsuz kılacak sınıfsız cemiyetin teşekkülü.

Komünist Beyannamesinde açıkça : «komünistlerin ilk gayesi burjuvazinin yıkılması ve siyasî iktidarın proletarya tarafından zaptıdır. Proletarya bu siyasî iktidarı burjuvazinin tasfiyesi ve istihsal vasıtalarının devletin elinde temerküzünü temin hususunda kullanacaktır» denmektedir.

Keza Engels de intikal devresi için : Bu devrede, «Proletarya, devlet kudretini eline geçirir ve artık istihsal vasıtalarını devlet mülkiyeti altına sokar» demektedir (24).

Proletaryanın bu siyasî iktidarı, onun iktisadî iktidarının neticesi değildir. «Burjuvaziden o, bilâkis siyasî vasıtalarla, yani ihtilâlle bu iktidarı almıştır ve kendisini iktisadî iktidara sahip kılması, siyasî kudret sayesinde» mümkün olacaktır. O halde intikal devresinde siyasî iktidar, iktisadî iktidarı tâyin edecektir.

Acaba proletaryanın hâkimiyeti nedir? Bu da bir istismar mıdır? Buna verilen cevap «Hayır» dır. Bu iktisadî bir istismar değil, bilâkis istismar mefhumunu dünyadan kaldırmak için burjuva bakiyesi üzerinde siyasî otorite kullanmaktır. Burjuva bakiyesi de silince proletarya diktatörlüğünün mânası kalmıyacak bu hâkimiyet, bu proletarya devleti ilga edilmiyecek fakat silinecektir.

O halde intikal devresindeki devlet, asıl mânasiyle «devlet» değil, muvakkat ve bir «misyon» uğruna tahakküm âletidir (25).

Marksizm, devletle hukuku bir tutar. Onun için Marx der ki : «İntikal devresinde tek bir hukuk bâki kalacaktır. Fakat bu kaydedilen terakkilere rağmen gene burjuva hukukunun kusurunu taşı-

(24) Kelsen, H. : a.g.e. sh. 28

(25) Kelsen, H. : a.g.e. sh. 32

yacaktır. Çünkü ne de olsa bu devirde gene bir hâkim sınıf vardır.» Acaba bu kusur nedir? Bu, hukukun müsavatçı vasıfta olmayışıdır. Asıl komünist cemiyet teşekkül ettikten sonra, yani intikal safhası olan işçi diktatörlüğü sona erdikten sonra, artık adaletin müşahhas timsali olan kusursuz bir hukuk teşekkül edecektir. Bu hukuk, kötü mânada değil, asıl ve doğru mânasıyla bir ideoloji, bir norm, bir normatif nizam ifadesidir.

Fakat komünizm safhasında «hukuk» behemehal bâki kalacak mıdır? Burada vuzuha rastlıyamıyoruz. Yalnız Marx der ki : «içinde mülkiyetin herhangi bir nev'inin mevcut olmadığı cemiyet yoktur». Mülkiyet ise "istihsal münasebeti" demektir. "İstihsal münasebeti" ise behemehal bir hukuk yaratır. O halde «ubi societas ibi jus». Keza «komünist cemiyette de bir istihlal münasebeti olacağından, bu münasebete uygun bir hukuk nizamı da olacak demektir.» Zira, istihlal vasıtalarını, cemiyet adına elinde toplayacak bir organ bulunacak ve bu organ, istihlal vasıtalarının bir «kollektif mülkiyet» durumunu garanti etmek için bir hukuk yaratacaktır (26).

Nihaî safha olan, kemâle ermiş komünist cemiyette; sınıflar ve devlet mevcut değildir. Zira 1) İstihsal vasıtalarının kollektifleştirilmesi öyle bir mahsûl bolluğu yaratacaktır ki, bu sebeple mücadelelere, boğazlaşmalara mahâl kalmıyacaktır, 2) İktisadî zorluklardan doğan menfaat kavgaları kalkınca, başka neviden ihtilâflar da zuhur etmeyecektir. Böyle olunca da ihtilâfları bastırmakla mükellef zecrî bir nizamın mânası kalmıyacaktır.

Engels'e göre komünizm devrinde : Artık şahıslar hükûmeti yerini eşyanın ve istihlal usullerinin idaresine terkedecektir. Fakat, şahıslar hükûmetinin ortadan kalkması, bir âmme iktidarının ortadan kalkması demek değildir.

Komünist cemiyette gene bir âmme iktidarı bulunacak, fakat yeni bir tipte olacaktır, istihlal usulleri ile eşyayı idare edecektir. İstihsaldeki anarşi de yerini şuurlu ve sistematik bir taazzuva terkedecektir (27).

Gene bu devrede, artık sınırlar mücadelesinin yarattığı ıstırap bahismevzuu olmayacağından, herkes kendisini serbestçe geliştirmek imkânına mâlik bulunacak; iş, yalnız bir geçim vasıtası olmak-

(26) Kelsen, H. : a.g.e. sh. 36 - 38

(27) Deschamp, A. : a.g.e. sh. 29

tan çıkararak, yaşamanın ilk ihtiyacı ve zevki meyanına dahil olacak, ferdi teşebbüs yerine sosyal teşebbüs, ferdi mülkiyet yerine kolektif mülkiyet kaim olacak, herkes istihlal edilen şeylerden «istidadına» ve «ihtiyacına» göre pay alacak, eşit bütün müstahsillerin birliğine dayanan hakiki demokrasinin mutlak şartı «eşitlik» tahakkuk etmiş olacaktır.

5 — Marksizmin Tatbikatçıları :

A — Lenin :

S. S. C. Birliğinde Lenin'i, Marx'ın fikirlerinin yeni tefsircisi, icraatçısı ve modern Komünizme şekil veren ilk adam olarak görüyoruz (28). Onun fevkalâdeliği, son derece akıllı ve zeki olmasından değil, Marksizme sarsılmaz bir inanışla, kuvvetli bir iradeyle bağlı olmasından ileri gelmektedir. Hiçbir zaman Marx'ın mutaassıp akideleri dışında düşünemezdi. Herhangi bir iddiayı, fikri Marx ve Engels'in fikirlerine uygunluğu nisbetinde doğru olarak kabul ederdi.

Burada mevzuumuz itibariyle Lenin'in Proletarya Devleti hakkındaki fikirlerini kısaca izah edeceğiz.

Ona göre, Proletarya Devleti bir «yarı - devlet» tir ve tabiatı icabı bir gün silinip gidecektir. Marx ve Engels'le mutabık olarak burjuva devletinin, sosyalist devletle yer değiştirmesinin, proletarya diktatörlüğünün tesisinin tekâmül ile değil yalnız ve yalnız ihtilâl ile mümkün olabileceğini belirtir, intikal devresi devletinin diktatöryal karakteri üzerinde ısrar eder. Bu devrede cemiyet ve devlet tarafından icra edilecek «çok sıkı bir disiplin» ve «çok sıkı bir kontrol» ün lüzumuna inanır. Ancak bu sayede kapitalistler, istismarcılar, zalimler ve insanlara tazyik edenler yok edilebileceklerdir. Proletarya diktatörlüğü, intikal devresi, kaçınılması mümkün olmayan şiddetli sınıf mücadelelerinin cereyan edeceği ve burjuvazinin tamamen imha edileceği bir devre olacaktır. Ancak bundan sonra devlet, yeni bir demokrasiyi - burjuvaziye karşı proletaryanın ve zavallıların yeni bir usuldeki diktatörlüğünü - temsil edecektir (29).

Demek ki Lenin'e göre proletarya devleti hem bir demokrasidir, hem de değildir. O, «siyasî devlet şeklinden, devletsiz şekle ge-

(28) Marx ihtilâlcî fikirlerinin naslı gerçekleşeceği hakkında hiçbir izahta bulunmamıştır. İşte bu pratik meseleyi gören ve çözen Lenin olmuştur. Bak. Hunt, R.N. Carew: a.g.e. sh. 171

(29) Kelsen, H.: a.g.e. sh. 51 - 52

çişi» hazırlayan bir devlettir. Mevcudiyeti de zevalinin başlangıcını teşkil eder.

Proletarya devletinin kapitalist devletten farkına gelince : Kapitalist devlet, bir sınıfın diğeri üzerinde baskısını temin eden bir âlettir. İntikal devresinde, baskı el'an lüzumludur. Fakat bu, istismar edilenler ekseriyetinin, istismar edenler ekalliyeti üzerindeki baskısıdır ki, hususî bir cihaz, hususî bir makina durumunda bulunan devlettir ve intikal halindedir.

Lenin, proletarya devletinin cebri kuvvetinin burjuvaziye karşı bütün şiddetiyle tatbik edilmesini ister. Burjuvazi tamamen ilga edilince, hiçbir kapitalist, hiçbir istismarcı kalmayınca, devletin zecri işleyişine lüzum kalmıyacaktır. Fakat cebir şarttır. Zira devlet, kavkada hasımları yere sermek için kullanılan muvakkat bir müessesedir. Bu sebeple hür halk hükümetinden, devletinden dem vurmamak mânasızdır. İşçi sınıfının ona olan ihtiyacı hürriyet hesabına değil, düşmanlarını ezmek içindir (30).

Lenin 1919 da Sverdlov Üniversitesinde verdiği bir konferansta : «Devlet denen makineyi, proletarya, bir burjuva yalanı olduğunu ispat ederek atacaktır. Biz bu makineyi, kapitalistlerden kendimiz için almış bulunuyoruz. Onunla biz istismarın her nev'ini ezeceğiz ve -ne zaman dünyada hiçbir istismarcının, ne zaman hiçbir fabrika veya arazi sahibinin, ne zaman diğerlerini açlıktan öldürecek bir oburun mevcut olması ihtimali kalmayınca - bundan sonra... bu makineyi kırıp atacacağız. Böylece ne devlet ne de istismar kalmayacak.» demektir.

Bu konferansta nazarı dikkati celbedecek bir fikir değişikliği görülmektedir. Lenin «Devlet ve İhtilâl» adlı eserinde Marx ve Engels'le mutabık olarak, sınıfların ve devletin kayboluşunun sosyalizmin tekâmülünün neticesi olduğunu belirtirken, burada devlet için : «biz... bu makineyi kırıp atacacağız.» diyor ki, intikal devresinde devletin tedricen ve otomatikman zeval bulması fikriyle tenakuz arzettiği görülmektedir (31).

Lenin, milletlerarası bir komünist olup, dünya ihtilâlinin ergeç kopacağına inanmaktaydı. Rusya'da kopan ihtilâlin, Rusya'ya maksur kalmıyacağını, bütün dünyayı peşinden sürükleyeceğini, hiçbir

(30) Engels : Lenin : İşçi Sınıfı İhtilâli. sh. 45

(31) Kelsen : a.g.e. sh. 54 - 55

zaman milliyetçi ve sulhçü bir karakter arzettiğini iddia ederdi (32).

B — Stalin :

Komünizmi, Asya - Bizans geleneğine dayandırarak, Rusya'nın bildiği yegâne hükümet şekli otokrasiye döndüren Stalin olmuştur. O da Lenin gibi Marksist teoriye yeni bir istikamet vermiş, bu hususta Lenin'den daha da dikkatli davranmıştır (33).

Stalin'in iktidara gelişi ile Sovyet Komünizmi yeni bir safhaya girdi. Stalin ilk icraat olarak, şüphelendiği ve çekindiği eski bolşevikleri tasfiye ederek, komünizmi desteklemek için milliyetçilikten, an'anevi Rus vatanperverliğinden ve panislavizmden istifade etmek yolunu tuttu. Rusların ekseriyeti hararetli vatanperver olduklarından, bu tutum, rejimin kuvvetlenip yayılmasında mühim tesirler icra etmiştir.

Rusya, dahilde ve hariçte muazzam başarılarını sert, haşin ve zalim tabiatlı Stalin zamanında elde etti. Gene bu devrede Rusya'nın an'anevi emperyalist siyasetine avdet ettiği de müşahade edilmektedir.

Stalin de, Marx, Engels ve Lenin'in proletarya devleti ve dünya ihtilâli hakkındaki fikirlerini işlemiştir. «Leninizmin Temelleri» adlı kitabında proletarya devletinin burjuva devletinin harabeleri üzerinde yükseldiğini, fakat tamamen yıpranmış burjuva nizamı ile hiç bir ilgisi olmadığını ifade eder. Gene aynı eserinde, proletarya diktatörlüğünün üç esaslı veçhesi olduğunu söyler ki bunlar :

1 — İstismarcıları baskı altında tutmak, memleketi müdafaa etmek, diğer memleketlerdeki proleterlerle irtibatı ve ittifakı sağlamak ve bütün memleketlerde ihtilâlin zaferini temin ve inkişaf ettirmek için,

2 — İstismar ve eziyet edilen kitleleri kati bir surette burjuvaziden kurtarmak, proletaryanın bu kitlelerle kaynaşmasını sağlamak, bu kitleleri sosyalist çalışmaya iştirak ettirerek devlet liderliğini ele geçirmelerini temin etmek için,

3 — Sosyalizmi organize etmek, sınıfları ilga ve sınıfsız, devletsiz cemiyete geçmek için «proletaryanın kudretinden» istifade et-

(32) Lenin : İşçi Sınıfı İhtilâli ve Kautsky Me'nu. sh. 110

(33) Hunt, : The Theory and Practice of Communism, sh. 212 - 213

mektir. Bu üç hususiyetten hiç biri tek başına proletarya diktatörlüğünün terakkisini temin edemez.

İntikâl devresinin ne zaman sona ereceği, proletarya diktatörlüğünün ne kadar bir müddet için lüzum ifade edeceği suallerine Stalin'de de bir cevap bulamamaktayız. Ancak bu devrenin çok uzun süreceğine işaret edilmektedir. Stalin, komünist cemiyete geçiş şartları temin edilebildiği zaman devletin sona ereceğini söyler (34). Fakat devletin kuvvet ve kudreti de günden güne artmaktadır. Bir gün nasıl olup da bu muazzam ve son derece kuvvetli mekanizma derhal ve kendiliğinden nihayete erecektir? Stalin'in buna karşı cevabı şudur : «Devlet probleminde bizim bir tenakuza düştüğümüz söylenebilir. Evet biz devletin zevali lehindeyiz ve bununla beraber proletarya diktatörlüğünün şimdiye kadar tarihin kaydetmediği derecede müthiş bir devlet otoritesine sahip olmasını istiyoruz. Marksist parola şudur : Devlet otoritesinin zevalini sağlamak için gerekli şartları hazırlamak gayesiyle proletarya diktatörlüğüne en yüksek devlet otoritesini tanımak.

Bu tenakuz mu? Evet tenakuz. Fakat yaşıyan, hayatiyeti olan ve Marksist Diyalektiği tamamiyle aksettiren bir tenakuz (35).

Stalin'den de sonraki devrede komünizmin seyri hakkında kat'i birşey söylenemez. Stalin'in ölümünü müteakip ilk şaşkınlık devresinde, iktidarı kollektif bir şekilde paylaşan Sovyet liderleri mütemadiyen fikir değiştirmişler, bir gün Stalin'i Marksizmden uzaklaşmak, ayrılmak ve terör idaresi yaratmakla suçlarlarken ertesi gün putlaştırmaktan kaçınmamışlardır. Kruşçev'in iktidara geçmesiyle kollektif idare son bulmuş ve Rusya son birkaç ay öncesine kadar tek lider tarafından yönetilmiştir. Şurasını belirtmek lâzımdır ki Kruşçev idaresi Rusya'da komünizmin, kısmen de olsa, yumuşamasına sebep olmuştur. Kurt bir politikacı olan Kruşçev milletlerarası siyasette harbin çıkar yol olmadığını görerek barış taarruzuna geçmiş, Batı ile anlaşma yolları aramış ve fakat sulh güvercininin gerisinde muhtemel bir atom harbinde Rusya'nın ihtiyacı olabilecek malzemeyi temin ve stok etmekten de geri kalmamıştır.

Komünist Çin'in gittikçe kuvvetlenerek Rusya'ya cephe olması ve peyklerdeki müstakilleşme temayülü karşısında bir kısım Sov-

(34) Stalin, J. : The Foundation of Leninism, Bak. Cohen, C. : a.g.e. sh. 169 - 170; Mc Fadden, C.J. : The Philosophy of Communism, sh. 161 - 162

(35) Kelsen, H. : a.g.e. sh. 50

yet lideri endişeye düşmüş ve geçen yılın sonlarına doğru Kruşçev'i makamından uzaklaştırmış ve kollektif idareye avdet etmiştir. Rusya'da komünizm yeni bir istihale safhasına girmiştir, bu sebeple hangi yönde gelişeceğini bize zaman gösterecektir.

6 — *S. S. C. Birliğinin Sevk ve İdaresinde Komünizmin Beynelmîlel Faaliyetleri :*

A — *Üçüncü Enternasyonal (Komintern) :*

1917 ihtilâlinin tahakkuku üzerine, Rusya'da iktidarı ele alanlar, hudut mefhumu tanımayan bir devlet kurmak istemişlerdi. Bunlara Rus ihtilâlcileri adı verilmiş ise de, hakikatte beynelmîlel ihtilâlcilerdi. Bunlara göre, Rusya'da başlayan ihtilâl, diğer memleketlere de yayılacak ve bütün dünya komünist olacaktı. Bunu temin etmek üzere 1919 senesinde üçüncü Enternasyonal, kısa söylenişiy-le Komintern tesis edilerek, uhdesine Sovyet Devletinin beynelmîlel ihtilâlcilik vazifesi tevcih edildi.

Kominternin tesisinden evvel, Fransız ihtilâli sıralarında gizli faaliyetlerde bulunan sosyalistler ve sosyal partiler mevcuttu. Bunlara misal olarak Sorel Mektebinin sendikalistleri, Bakunin, Babeufs ve Kropotkin'in yol gösterdiği anarşistler, I. ve II. Enternasyoneller gösterilebilir. Fakat sosyalist faaliyetlerin hür dünya için tehlike teşkil etmesi, Kominternin teessüsü ve faaliyetlerinin Sovyet Rusya tarafından plânlı bir şekilde idare edilmesiyle başlamıştır.

I. Enternasyonal 15 Eylül 1864 de Londra'da kurulmuştu. İşçilerin Beynelmîlel Cemiyeti adı verilen bu teşekkülün, entellektüel idareside Alman murahhaslarından Karl Marx'a tevcih edilmişti.

I. Enternasyonal fiiliyatta proleter kitlelerinin hakikî bir teşekkülü olamadı, daha ziyade bir akademi mahiyeti arzetti. Cemiyetin gayesi, Marx'ın «Kuşat Kitabesi» nde belirttiğine göre : Bir sınıf Partisi halinde proletaryanın teşkilâtlandırılması, bütün dünya proleterlerinin birleştirilmesi, sınıf hâkimiyetinin yıkılması ve işçi sınıfının ekonomik bakımdan yetiştirilmesi idi.

II. Enternasyonal 1899 da Marksistler tarafından tesis edilerek 1900 senesinde merkezi Brüksel'e nakledildi. II. Enternasyonal faaliyetlerinin büyük bir kısmını yaklaşımakta olan büyük harbe mâni

olmak hususunda teksif etti ise de müsbet netice alamadı. Başlıyan I. Cihan Harbi teşekkülün dağılmasını intaç etti (36).

Nihayet 1919 da Moskova'da dünya ihtilâlini ve işçi diktatörlüğünü temin maksadıyla Komintern teşkil edildi. Sovyet Rusya Devletleriyle bir alâkası olmadığını iddia ediyor idiye de, Kominternin faaliyetleri bütün dünyada şüphe ile karşılanıyor, Sovyet Devleti'nin bir organı olarak telâkki ediliyordu. Bu da yeni Devletin resmen tanınmasını güçleştiriyordu.

Kominternin en kuvvetli olduğu devre 1928 yıllarına rastlar. 1928 de Moskova'da toplanan altıncı Kongrede hazırlanan statüye göre : Milletlerarası Komünist Teşkilâtı «İşçi dünya ihtilâlinin önderi ve tertipleycisi», yeryüzünde Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Birliği yaratmak uğruna mücadele eden bir teşkilât olarak ilân ediliyordu (37).

Fakat Sovyet Devleti tahakkukunu müteakkip istihalelere uğrayarak beynelmilel karakterini kaybedip, milliyetçi bir vasıf arz ediyordu. Bunun üzerine Komintern de istihalelere uygun olarak tutumunu değiştirmeye, Rus hükümetinin bir propoganda organı mahiyetini almaya başlamıştı. Sovyet Rusya'nın siyaset taktiklerine ayak uydurmak mecburiyetinde kaldığından gün geçtikçe zayıflıyor ve komünistler arasındaki prestijini kaybediyordu. Bilhassa Rusya'nın Milletler Cemiyetine girişini tasvip etmesiyle, zafiyetini açıkça meydana koymuş oldu. Artık Komintern, Sovyet Rusya'nın haricî siyasetinde tamamen yardımcı bir organ vazifesini görmekteydi. 1935 de Rusya'nın sulh siyasetine uygun olarak, dünya ihtilâli yerine dünya sulhünü temin için çalışmakta, halk cephelerinin kurulmasına gayret etmektedir.

II. Cihan Harbi'nden biraz evvel, Rusya'nın taktik değiştirmesi, kominternin büsbütün iflâsına sebep oldu. Zira, bu devrede Faşizme karşı mücadelenin haklı olduğunu savunurken, Rusya'nın 1939 Ağustosunda Almanya ile anlaşması üzerine, bu defa demokrat memleketlere karşı yapılacak harbin haklı olduğunu iddia etmeğe başlamış, Almanya'nın Rusya'ya vaki tecavüzü üzerine tekrar cephe değiştirerek, eski durumuna rücu etmişti (38).

(36) Heer, Max : a.g.e. sh. 427 - 436 - 440

(37) Sadak, N. : Akşam Gazetesi, 24 Mayıs 1943; Hunt, C. : a.g.e. sh. 224 - 225

(38) Esmer, A.Ş. : Ulus, 24 Mayıs 1943

II. Cihan Harbi'ne fiilen dahil olan Sovyet Rusya, demokrat memleketlerin ve bilhassa A. B. D. nin yardımlarını sağlayabilmek için Kominternin ilgasını vacip gördü. Nitekim 22 Mayıs 1943 de Moskova'da Kominternin icra komitesi neşrettiği bir tebliğde : dünya harbi şartlarının icap ettirdiği durum dolayısıyla teşkilâtın dağıtılmasını tavsiye ediyordu.

Stalin, 28 Mayıs 1943 de Kominternin lağvı münasebetiyle Reuter muhabirine gönderdiği mektupta enternasyonalin dağıtılmasının esbabı mucibesi olarak şu hususları ileri sürüyordu :

1 — Almanya'nın Moskova aleyhindeki iddialarını çürütmek. Zira Moskova, Almanya'nın iddia ettiği gibi diğer milletlerin hayatına müdahale etmemekte, onları bolşevikleştirmek niyetini beslememektedir.

2 — Muhtelif memleketlerin komünist partilerinin, memleketleri menfaatına değil, dıştan (Moskova'dan) gelen emirlerle hareket ettikleri iddialarına son vermek.

3 — Bütün memleketlerin Hitlerizm ve Faşizme karşı bir tek beynelmilel cephe halinde birleşmelerini kolaylaştırmak ve temin etmek (39).

Kominternin ilgası ile Sovyet Rusya, beynelmilel mahiyetini kaybederek, herhangi bir devlet gibi hudutlarla sınırlandırılmış bir devlet mahiyetini alıyordu.

B — Komünform :

Sovyet Rusya, mihver devletlerinin kendi aleyhindeki propogandalarına nihayet vermek ve ihtiyacı olan yardımı sağlamak maksadıyla zahiren büyük ihtirasından feragat etmiş, Kominterni lağvetmişti. Fakat, zaferin yaklaşmasıyla beraber, komünist propoganda ve faaliyetleri yeniden ve daha kuvvetli olarak başladı. Zafer tahakkuk edince de, Rusya, kapitalist ve demokrat memleketlere karşı an'anevi muhasım tavrını tekrar takındı. 1947 de bütün komünistler daha doğrusu Sovyet Rusya yeniden beynelmilel bir komünist teşkilâtın ihdası gerektiğine karar verdiler. Böylece, S. S. C. Birliği, Yugoslavya, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Polonya, Fransa, Çekoslovakya ve İtalya Komünist Partileri'nin delegeleri

Varşova'da toplanarak 22 - 23 Eylül 1947 de Komünist Haberleşme Bürosunu (Komünform) kurdular (40).

Sovyet Rusya delegesi olan Zhdanov'un bu münasebetle toplanan konferansta irad ettiği nutkunda harb sonrası Rus siyasetini sarahaten belirtmekteydi. Husumet, bu defa bilhassa demokrat cepheyi temsil etmekte olan A. B. D. ne tevcih edilmişti. Zhdanov, A. B. D. nin Avrupayı kalkındırmak hususunda sarfettiği gayretleri, Marshall Plânını ve Truman Doktrinini, S. S. C. Birliği aleyhine hazırlanan tertipler olarak vasıflandırıyor, daha da ileri giderek, A. B. D. nin yeni bir askerî maceraya hazırlanmakta olduğunu iddia ederek, onu takbih ediyordu.

Zhdanov'a göre, harb sonrası beynelmilel siyaset sahasında iki temayül belirmiştir. Bunlardan emperyalist ve anti - demokratik olanını A. B. D., anti - faşist ve anti - emperyalist olanını da S. S. C. B. ile yeni Halk Demokrasileri (peyk devletler) temsil etmektedirler. Edinilen tecrübeler de komünist partiler arasındaki ayrılığın yanlış ve hatalı olduğunu isbat etmiştir. Bu sebeple birinci cepheye karşı, komünist partilerinin ihtiyarî bir şekilde birleşmeleri ve menfaatlarını korumaları elzemdir (41).

Fakat 29 Haziran 1948 de Komünform cephesinde bir gedik açıldı. Bu, Komünformda mühim roller icra eden Yugoslavya'nın teşkilâttan ihracı idi. Sebebi de Tito ve Titocuların davranışlarının Moskova tarafından beğenilmemesiydi. Zira Tito, memleketinin menfaatlarını, komünistlerin, daha doğrusu Sovyet Rusya'nın menfaatlarından üstün tutuyor ve bir kukla olmak istemiyordu.

Yugoslavya'ya tevcih edilen tenkidler üç kısımda toplanabilir.

1 — Yugoslav Komünist Partisi hakikî sosyalizm anlayışına sahip değildi.

2 — Yugoslav Komünist Partisi köylerde mülkiyet rejiminin vasat bir seviyede de olsa teessüsüne siyanet ediyordu.

3 — Nihayet, Yugoslav Komünist Partisi millileşme yoluna sapıyordu. Yugoslavya'nın, S. S. C. Birliğine ve diğer halk demokrasilerine karşı bir emniyetsizliği, hattâ husumeti vardı. Bu hal Bal-

(40) Britannica : 1949, sh. 181 - 182

(41) Evans, F. Bowen : Worldwide Communist Propaganda Activities. sh. 22 - 24

kan devletleri arasında bir federasyon teşkiline ve Sovyet tesirlerine karşı cephe almağa ve mâni olmağa kadar varabilecekti (42).

Komünform, bu ilk gedige rağmen faaliyetlerine açıkça devam etmektedir. Malenkov, 1952 de ideoloji savaşında aman olmadığını, düşmanlara karşı aktif bir şekilde mücadele edileceğini sarahaten beyan etmekteydi. Böylece Batı ile Komünist dünya arasındaki mücadele her zamankinden daha şiddetli olarak cereyan etmektedir. Temennimiz, bu mücadelenin hür ve demokrat memleketler lehine tecelli etmesidir.

KISIM II

S. S. C. B. DEVLET TEŞKİLÂTI

1 — S. S. C. B. nin Anayasaları :

A) 1918 Anayasası :

S. S. C. Birliğinin ilk Anayasası 10 Haziran 1918 Anayasasıdır. Bu ilk anayasa onyedî bölüm ve doksan maddeden müsteşekkil olup, Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyetinin (RSFSR) işçi, asker ve köylülerin teşkil eylediği bir Cumhuriyet olduğunu beyan ediyordu.

1918 Anayasası temel prensip olarak şunları vaz'ediyordu : İnsanın insan tarafından istismarının ilgası, halkın sınıflara ayrılmasının tamamen kaldırılması, istismarcıların baskısının men'i, sosyalist cemiyetin ve bütün ülkelerde sosyalizmin zaferinin tesisi (43).

1918 Anayasası, mütehasıs kişiler tarafından hazırlanmadığı gibi umumun kabul ve tasvibine de arzedilmemişti. Ehemmiyeti ilerdeki anayasalar için bir hareket noktası teşkil etmiş olmasıdır.

B) 1924 Anayasası :

Sovyet Rusya'da devletin federal teşkilâtı ile ilgili olmak üzere 30 Aralık 1922 de bir anayasa kabul edilmiş, 6 Temmuz 1923 de

(42) Vedell : Les Démocraties Marxistes, Paris 1952 - 53. sh. 402 - 403.

(43) Maxwell, B.W. : The Soviet State, Kansas 1934, Stevens and Sons. sh. 22 - 33.

Schuman, F.L. : Soviet Politics. New York 1953, Published Alferd A Knopf. sh. 291 - 93

yeniden gözden geçirildikten sonra 31 Ocak 1924 de neşir ve ilân olunmuştur (44).

1924 Anayasası (11 bölüm ve 72 madde) göre Rusya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği (U. S. S. R.) yedi cumhuriyetten müteşekkil federal bir cumhuriyet haline geldi. (Rusya, Beyaz, Ukrayna, Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan ve Kafkas Cumhuriyetleri)

Federal Devletle Federe Devletlerin münasebetleri bakımından yeni Anayasa Federal Devlete geniş selâhiyetler tanımaktaydı. Siyasî otorite, Sovyetler Birliği Kongresinde temerküz ediyordu. Kongre, şehir Sovyetlerinin her 25000 işçi için bir, Köy Sovyetlerinin her 125000 köylü için bir temsilci hesabıyla gönderdiği işçi ve köylü temsilcilerden müteşekkildi. Çarlık İdaresinde herhangi bir suretle vazife deruhte etmiş bulunanlarla, işverenler katiyen Kongreye seçilemiyorlardı.

1924 Anayasası halk ile idare edenler arasında uzun ve dolambaçlı bir yol çiziyor ve mes'uliyet mefhumunu adetâ ortadan kaldırıyor. Zira, köy seçmenleri evvelâ kendi mahallî sovyetlerince ilçe sovyetleri için temsilci seçiyorlar, bu da daha yüksek sovyetler için temsilci seçiyor, sonuncusu da Birlik Kongresi için temsilci seçiyordu. Şehirlerdeki sanayi işçilerine ise Sovyet sisteminin sadık ve mes'ul üyeleri olmaları kanaatına binaen daha ehemmiyetli ve daha vasıtasız bir temsil hakkı tanıyordu.

1923 Anayasası ile, temsilde coğrafî sahaları esas tutan klâsik sistem yerine, meslekî esas sistemi kabul edilmiştir. Bu sisteme göre; muhtelif mesleklere mensup olan halk ayrı ayrı rey kullanmaktaydı. Meselâ, madenciler, askerler, sanayi işçileri v.s. ayrı ayrı olarak kendi sınıflarına mensup temsilci seçmekteydiler. Bu temsilciler de seçildikleri mntıkayı değil, seçildikleri belli sınıfı temsil etmekteydiler (45).

C) 1936 Stalin Anayasası :

1935 senesinde, Komünist Partisi Genel Sekreteri Stalin'in başkanlığında otuzbir kişiden mürekkep bir komisyon kurularak yeni bir anayasa üzerinde çalışmalara başlandı. Komünist Partisi yeni

(44) Okandan, Prof. R.G. : Umumî Âmmî Hukuku Dersleri. İstanbul 1952, sh. 457

(45) Munro : a.g.m. sh. 108 - 109

bir anayasa lüzumunu şu şekilde ifade etmişti : «S. S. C. Birliğinde 1918-1924 yılları arasında vuku bulan muazzam değişiklikler Anayasanın değişmesini lüzumlu kılmıştır. Bu devre zarfında memleketteki sınıf münasebetleri tamamen değişmiştir. Yeni bir sosyalist endüstri yaratılmış, kulaklar ezilmiş, kollektif çiftlikler sistemi zafer kazanmış, istihsalde sosyalist mülkiyet mefhumunun manâsı, millî ekonominin her sahasında sovyet cemiyetinin esaslarına göre tesis edilmiştir. Sosyalizmin zaferi intihap sisteminde daha ziyade demokratlaşmağı, eşit ve gizli reyle, doğrudan doğruya (direkt) rey istimalini mümkün kılmıştır» (46).

Komisyon, Anayasa üzerindeki çalışmalarını 1936 yılının son haftalarında bitirerek, tasarını Birlik Kongresine arzetti. Kongre tarafından üzerinde bazı tadilat yapıldıktan sonra tasarı, oybirliği ile kabul edilerek yürürlüğe girdi. Bu tarihi gün, 5 Aralık 1936 milî tatil ilân ve Anayasa Günü olarak kabul edildi (47).

Şimdi 1936 Anayasası hükümlerine göre S. S. C. Birliğinin devlet sistemini ve kuruluşunu yakından inceleyebiliriz.

2 — 1936 Anayasasına Göre Devletin Federatif Kuruluşu :

1936 Anayasası, S. S. C. B. ni, eşit haklara malik 11 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin (Kazakistan ve Kırkızistan'ın ilâvesi ve Kafkasya'nın üç cumhuriyete; Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan bölünmesi neticesi olarak) ihtiyarî birleşmelerinden meydana gelen, proletarya diktatörlüğüne dayanan, köylü ve işçilerin federal bir devleti olarak ilân etmekteydi (48).

Merkezi Moskova olan Birlik; Federe ve Muhtar Cumhuriyetlerle Muhtar ve Millî bölgelerden müteşekkildir.

Federe Cumhuriyetler, muayyen bir halktan tereküp eden ve doğrudan doğruya Birliğe iştirak eden devletlerdir. (Bu devletlerin adedi 1943 de Moldavya, Etonya, Estonya, Litvanya ve Fin Karolya'sının iştirakiyle 16 ya baliğ olmuştur.) (48).

(46) Lovell, Maurice : The Soviet Way of Life, London 1948, Sh. 19

(47) Munro : a.g.m. sh. 19

(48) Karelo - Fin Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti 1959 yılında Rus Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyetine katılarak bağımsız bir cumhuriyet olmaktan çıktı. Bak. Ataöv, T. : Sovyetler Birliği Devlet İdaresi, Ank. 1961, sh. 15

Her Federe Cumhuriyetin Birlik Anayasasına uygun birer Anayasası mevcut olup, Birliğin selâhiyetine dahil olmıyan hususlarda kanun ısdarına, 1944 den beri askerî teşkilâtını kurmağa ve yabancı memleketlerde siyasî temsilci bulundurma hakkı vardır.

Her Federe Cumhuriyet, tek meclisli bir Yüksek Sovyete maliktir. Azaları dört sene için doğrudan doğruya, gizli ve genel oyla seçilirler. Yüksek Sovyet, kendi Anayasasını tadil, Federe Cumhuriyete dahil Muhtar Cumhuriyetlerin anayasalarını tasdik, iktisat ve bütçe plânlarını tasvip, umumî ve hususî af haklarını istimâleder.

Muhtar Cumhuriyetler, Federe bir Cumhuriyet arazisi üzerinde yaşayan ve ahâlisinin mühim bir kısmını teşkil eden, Birliğe federe cumhuriyet vasıtasıyla iştirak eyliyen milletlerin teşkil ettiği devletlerdir. (19 tane olup, Milletler Sovyetinde de 10 milletvekili ile temsil edilirler.) Bu cumhuriyetlerin anayasa ve devlet teşkilâtları federe cumhuriyetleri ile müşâbehet arzeder.

Muhtar ve Millî Bölgeler, federe cumhuriyetler dahilinde, pek az adette şahısların meskûn bulunduğu milliyet grupları olup adetleri ondur. Buralarda, milliyet gruplarının hususiyetleri nazarı itibare alındığından, idare teşkilâtları federe ve muhtar cumhuriyetlerinden ayrıdır. Bu üniteler, dahil buldukları federe cumhuriyetin tasdik ettiği statülere göre icrayı faaliyet ederler (49).

3 — S. S. C. B. nin Meclis Sistemi :

A — Yüksek Sovyet (Yüksek Meclis) :

S. S. C. B. nde yasama kuvveti Yüksek Sovyette temerküz etmiştir.

Birliğin parlâmentosu durumunda olan Yüksek Sovyet; Birlik ve Milletler Sovyeti adını alan iki meclisten mürekkeptir. Milletler Sovyetinde ise federal teşkilâtın her ünitesinin temsilcileri bulunmaktadır. Böylece nüfusuna bakılmaksızın; her federe cumhuriyet yirmibeş, her muhtar cumhuriyet onbir, her muhtar bölge beş ve her millî bölge'de bir milletvekili ile Milletler Sovyetinde temsil olunurlar. Ayrıca, S. S. C. B. hudutları dışında bulunan kara ve deniz silâhlı teşekkülleri her 100 000 seçmen için bir mil-

(49) Cordoliani, A. : a.g.e. sh. 141 - 146

letvekili ile Milletler Sovyetinde temsil olunmak selâhiyetini haizdirler.

Her iki Sovyet aza sayısı itibariyle hemen hemen aynıdır. Teşriî hususlar da ise eşit haklara maliktirler. Aralarında bir ihtilâf zuhur ederse, mesele bir Uzlaştırma Komisyonunun tetkine arz edilir, bir uzlaşma temin edilemezse, Yüksek Sovyet Presidiumu meclislerin feshine ve yeniden seçimlere gidilmesine karar verir.

Yüksek Sovyet normal olarak senede iki defa toplanır. Her iki Sovyetin toplanma ve dağılma zamanları da aynıdır.

Birliğe şâmil kanunlar için teklif hakkı her iki Sovyetin temsilcilerine ve Halk Komiserleri Meclisine tanınmıştır. Kanunlar her iki mecliste ekseriyetle kabul edildiği takdirde tasdik edilmiş sayılır. Anayasada yapılacak tadiller için ise üçte iki ekseriyet gerekir.

Yüksek Sovyetin diğer vazife ve selâhiyetleri : Yüksek Sovyet Presidiumunu ve Yüksek Mahkemeyi seçmek, Sovyet Komiserlerini ve genel savcığı tâyin etmek, icra ve idare organlarının faaliyetlerini kontrol etmek, Mandater Komisyonları seçmek ve icap ettiği takdirde tetkik ve tahkik komisyonları tesis etmektir (50).

B — Yüksek Sovyet Presidiumu :

S. S. C. B. nin devlet başkanı bir şahıs değil, bir heyet, Presidiumdur. Presidium, Yüksek Sovyet tarafından ve kendisine karşı mes'ul olmak üzere, her iki Sovyetin tam üyesinin bir arada toplanmasıyla seçilir.

Presidium, bir başkan, bir ikinci başkan ve muavinleri, bir sekreter ve üyelerden müteşekkildir. Vazife ve selâhiyetlerine gelince : Yüksek Sovyeti toplantılara davet, fesih ve yeni seçimlere karar vermek, kendi teşebbüsü veya cumhuriyetlerden birinin isteği üzerine kanunlar hakkında halkın referandumuna müracaat, komiserlerin karar ve emirlerini murakabe ve icabında bu emir ve kararları nefyetmek, siyasî mümessil tâyini ve ecnebi siyasî mümessillerin itimadnamelerini kabul, milletlerarası anlaşmaları tasdik, kanunları tefsir, Yüksek Sovyet toplantı halinde değilse harb ilânı, kısmî seferberlik ilânı, Sovyet vatandaşlığını bahş ve ref, af selâhiyetlerini istimal olarak hülâsa edilebilir (51).

(50) Cordoliani : a.g.e. Sh. 136-37. Munro : a.g.m. sh. 111-112

(51) Gsovsky, Vladimir : Sovyet Civil Law. Michigan 1948, Sh. 70-73. Lovell : a.g.e. sh. 22. Fazla malûmat için bak. Ataöv, T. a.g.e. sh. 37-41

4 — Halk Komiserleri Meclisi (Bakanlar Kurulu) :

S. S. C. B. nde yürütme kuvveti, Anayasaya göre Halk Komiserleri Meclisindedir. Bu Meclis, Yüksek Sovyetin her iki meclisinin birlikte toplanmasıyla seçilen Komiserlerden tereküp eder.

Halk Komiserleri Meclisi, Birliğin hükümeti durumundadır. Birliğin ve Federe Cumhuriyetlerin komiserlerini ve kendisine bağlı müesseselerin çalışmalarını idare eder. Millî plânın, devlet bütçesinin tatbiki, para ve kredi işlerinin iyi yürüyebilmesi için gerekli tedbirleri alır. Âmme güvenliğini temin, Devlet menfaatlerini ve vatandaş haklarını müdafaa eder. Haricî siyasetin tatbiki, asker kontenjanının tesbiti de Anayasaca kendisine tanınmıştır (52).

Komiserlikler iki çeşittir : Bir kısmı bütün Birliğe şâmil vazifeleri gören komiserliklerdir ki, Birliği teşkil eden cumhuriyetlerde mevcut değildir. Diğerleri ise her cumhuriyette emsâli bulunan ve mahallî vazifelerin ifasıyla tazviz edilmiş komiserliklerdir.

Her komiserlikte, Halk Komiserleri Meclisince memuriyetleri tasdik edilen bir heyet mevcuttur. Bu heyetler; komiserlik işlerini sevk ve idare, tatbikatı kontrol ile mükellef olup, komiserlerin emir ve talimatnâmelerini müzakere, komiserliklerin mahallî temsilcilerinin raporlarını tetkik ve mahallerine delegeler ve tatbik memurları gönderebilir.

Sovyetler Birliğinde, komiserliklerin yanında üç nevi kısmî idare organları mevcuttur. Bunlar : (1) Komisyonlar, (2) Komiteler, (3) Genel Müdürlüklerdir.

Her kısmî idare organının başında bir şef veya müdür ile komiserliklerde olduğu gibi müzakere için heyetler bulunur (53).

5 — S. S. C. Birliğinde Adli Teşkilât :

Sovyet Rusya'da yargı yetkisini Anayasanın 102. maddede göstermiş olduğu mahkemeler istimâl eder. Birlik Yüksek Mahkemesi hariç bütün mahkemeler, federal değil, devlet mahkemeleridir. Sovyet Rusya'da adliyeye devletin ayrı bir kolu nazarı ile bakılmaz, o idarenin bir parçası telâkki edilir.

(52) Munro : a.g.m. sh. 115. Cordoliani : a.g.m. sh. 140 - 41

(53) Cordoliani : a.g.m. sh. 138 - 139

Adliye, devletin siyasî gayelerinin tahakkukuna yardım etmek ve devletin yeni içtimâî düzeni dahili muhasımlara karşı korumakla mükelleftir.

Mahkemeler, vatandaşların haklarını korumakla vazifelidir. Fakat, vatandaşların devlete karşı korunması mevzuubahis değildir. Zira vatandaşın devlete karşı bir himayeye muhtaç olabileceği düşünülemez.

Anayasanın 102. maddesinde zikredilen mahkemeler şunlardır :

Muhtar Cumhuriyet ve Muhtar Bölge Mahkemeleri : Cumhuriyetlerin bazılarında mahkemeler üç derecelidir. Birincisi Halk Mahkemeleridir ki her ilçede (district'de) mevcut olup, ilçe halkı tarafından gizli ve genel oyla üç senelik bir devre için seçilen bir yargıç ile iki üyeden müteşekkildir. Ekseri dâvalar bu mahkemelerde rüyet edilir, fakat, devlet aleyhine işlenmiş suçlara ancak savcılar tarafından getirildiği takdirde bakabilirler.

Arazi ve Bölge Mahkemeleri : Halk Mahkemelerinin üstünde istinaf mercii olduğu gibi bazı önemli suçları, meselâ devrim aleyhtarlığı ve devlet memurları aleyhine işlenen suçları muhakeme eder. Bu mahkemelerin yargıçları halk tarafından değil, Bölge Sovyetleri tarafından beş sene için seçilirler.

Cumhuriyetlerin Yüksek Mahkemeleri : S. S. C. B. ni teşkil eden her cumhuriyette Yüksek Sovyet tarafından beş sene için seçilmiş yargıçlardan müteşekkil mahkemelerdir. Bunlar, arazi ve bölge mahkemeleri kararları aleyhine karşı istinaf mercii olduğu gibi, savcılar tarafından huzurlarına getirilen dâvalara rüyet ederler.

Birliğin Yüksek Mahkemesi : Sovyet Rusya'da en üstün adliye merciidir. Yargıçları Yüksek Sovyetçe beş sene için seçilirler. Ceza, Hukuk ve Askerî işler olmak üzere üç daireye ayrılmış olup, dairelerden herbiri kendi salâhiyet sahasına giren işler hakkında her cumhuriyetin yüksek mahkemesinden, Birliğin mevzuatına aykırı olarak ısdar edilmiş bulunan kararlar aleyhindeki dâvalara istinaf yoluyla bakar, cumhuriyetler arasındaki anlaşmazlıkları halleder. Birlik hükümet âzalarının suçlandırılması halinde, onları muhakeme eder, kanunların Anayasaya aykırılığı iddia edildiğinde istişarî mütalâa beyanında bulunur, fakat, Birlik kanunlarının Anayasaya

aykırı olduğunu kendiliğinden beyan edemez (54).

Adli mahkemeler haricinde yargıçları Yüksek Sovyetçe seçilen çocuk, arazi, hakem mahkemeleri gibi hususi mahkemeler de mevcuttur. Bu mahkemelerde aleniyet prensibi tanınmıştır.

Anayasa sanıklara müdafaa hakkı tanımıştır. Fakat devrim aleyhtarlığı suçu ile zanlı bulunanlar ekseriya bu haktan mahrum kalırlar (55).

Anayasanın 112. Md. sine göre yargıçlar bağımsız olup, ancak kanunla bağılıdırlar. Hakikatte ise bağımsızlıklarını koruyacak teminata malik değildirler.

Kanunları tatbik vazifesi, Yüksek Sovyetçe yedi senelik bir devre için seçilen Birlik Savcısına aittir. Birlik memurlarının hareketlerini takip ederek, icabında Birlik Yüksek Mahkemesi huzuruna çıkarmak, muhtar cumhuriyet, muhtar bölge ve arazi savcılarını tayin etmek te Birlik Savcısının vazifeleri arasındadır. Cumhuriyet Savcıları da kanunları tatbik etmek ve ilçe, bucak şehir sevcılarını tayin etmekle tavsif edilmişlerdir (56).

6 — S. S. C. B. Vatandaşlarının Hak ve Mükellefiyetleri :

1936 Anayasası'nın 10. bölümünde yer alan haklar beyannâmesi aynı zamanda bir vazifeler beyannâmesidir. «Çalışmayan, yiyemez» prensibine göre «Çalışma her muktedir vatandaş için bir vazife ve şeref meselesidir.» (Md. 122). «Her vatandaşın Anayasaya riayet, kanunları icra, içtimaî disipline itaat, içtimaî vazifesini sadıkane ifa, sosyalist cemiyetin kaidelerine riayet etmesi bir vazifedir.» (Md. 130). Diğer vazifeler ise amele ve köylü kızılırdusunda askerlik yapmak, sovyet rejiminin mukaddes ve masun esasını teşkil eden sosyalist müşterek mülkün siyaneti (Md. 131) dir.

Hak ve hürriyetlere gelince.... Anayasa bunları dikkat ve titizlikle tesbit etmiştir. Birkere, milliyet ırk ve cins farkı gözetilmeksizin şahsî ve siyasî haklardan bütün vatandaşlar eşit olarak müstefid olurlar. Bütün vatandaşlar, hukukî, iktisadî, medenî, fikrî ve si-

(54) Munro : a.g.m. sh. 116 - 119; Maxwell, B.W. : The Soviet State, Topeka, Kansas, 1934, Steves and Wayburn, sh. 137 - 139, 146 - 147.

(55) Schlesinger : a.g.e. sh. 126.

(56) Schuman, F.L. : a.g.e. sh. 649 - 650; Maxwell, B.W. . a.g.e. sh. 149. Archer, Peter : The Queen's Courts, Penguin Books, 1963, sh. 283.

yasî bilumum sahalarda cins müsavatına sahip olup (Md. 122, 123) meccani tahsil (Md. 121) ve iş bulma hakkına (Md. 118) maliktiler.

Stalin, 1936 da «hakikî hürriyet, istismarın kalktığı, bir insanın diğeri tarafından tazyike mâruz bulunmadığı, işsizliğin ve yoksulluğun olmadığı, bir insanın yarımını, işini, evini, ekmeğini kaybetmekten korkmadığı yerde mevcut olabilir» diyordu (57). Bu ifade hakikaten doğrudur. Herkese bir iş sağlanması, iktisadi buhranlar ihtimalinin izalesi ve işsizliğin tasfiyesi, ihtiyarlık ve hastalık, iş kabiliyetinin ziyat hallerinde vatandaşların maddî hayatlarının devlet tarafından garanti altına alınmasıyla (Md. 118, 119, 120) insanlar korku ve yoksulluktan azade kalabilir ve hürriyetler de mevcut olup gelişebilir. Filhakika Rusya'da emek titizlikle düzenlenmiştir. Devlet sanayi işçilerini doğrudan doğruya veya tröstler vasıtasıyla istihdam etmektedir. İşçiler ve devletçe kontrol edilen sanayi müesseseleri arasında pazarlık ve sözleşmeler yapılamaz. Ücret ve çalışma şartları devlet tarafından tâyin edilir. Marksist teoriye göre; her işçiye işi ve çalışması nisbetinde ücret tâyin edilir. Çalışma asla ihtiyarî değildir. İş dairelerine kayıtlı olan işçiler, kendilerine gösterilen işleri kabul etmek mecburiyetindedirler. Tabiidir ki bütün bu şartlar altında Rusya'da işsizlik meselesi mevzubahs olamaz (58). Fakat bu Rusyada refah ve saadetin mevcudiyeti demek değildir.

Vatandaşlara vicdan hürriyeti de tanınmıştır. Bunun için kilise devletten ayrılmış olup, her vatandaş istediği dine inanmakta ve ibadette serbest olduğu gibi, din aleyhinde propoganda yapmak hürriyetine de maliktir (Md. 124).

Gene vatandaşlara meslekî sendikalar, kooperatif birlikleri, gençlik teşekkülleri, fikrî, teknik ve ilmî mesai cemiyetleri gibi içtimaî teşekküllerde toplanma hakları (Md. 126), söz, matbuat, içtima ve miting, katile halinde dolaşmak ve tezahürat yapmak hürriyetleri tanınmıştır (Md. 125). Ancak bu hürriyetler Anayasada yazılı olarak kalmaktan ileriye gidememiştir. Sovyet Rusya'da söz hürriyetinden bahsedilemez. Zira kültürel bütün sahalarda Glavlit adı verilen bir daire tarafından icra edilen sıkı bir sansür vardır. Her nevi

(57) Schuman : a.g.e. sh. 326 - 27

(58) Munro : a.g.m. sh. 136 - 37

mevkute gerek baskıya gitmeden evvel gerekse sonra olmak üzere iki defa sansüre tabi tutulur. Sansürden maksat, yalnız antisosyalist neşriyata mâni olmak değil, hükümetin günlük siyasetine yardımcı mahiyetteki eserlerin yayımını da teşvik etmektir.

Anayasanın 10. bölümünde mülkiyet hakkına rastgelinmez. Mülkiyet müessesesi Anayasanın 1. bölümünde yer almıştır. 4. Md. de «S. S. C. Birliğinin ekonomik temelini, kapitalist ekonomi sisteminin yok edilmesi, istihsal âlât ve vasıtaları üzerinden hususî mülkiyetin kaldırılması ve insanın insan tarafından istismarına son verilmesi sayesinde kurulan sosyalist ekonomi ile istihsal âlât ve vasıtaları üzerindeki sosyalist mülkiyet teşkil eder» denmekte ve 5. Md. de de sosyalist mülkiyetin ne olduğu anlatılmaktadır. : «S. S. C. B. de sosyalist mülkiyet ya devlet mülkiyeti (bütün halkın malı) veya kooperatif veya kollektif çiftlik mülkiyeti (kollektif çiftliklerin ve kooperatif birliklerin mülkiyeti) şeklindedir.

Devletin mülkiyetinde olan şeyler : Toprak altı servetleri, sular ormanlar, fabrikalar, madenler, demiryolları, taşıt vasıtaları, bankalar, muhabere vasıtaları, devletçe teşkilâtlandırılan ziraat işletmeleri yani sovhozlar, şehirler de ve endüstri mahallerindeki büyük binalar v.s. olup aynı zamanda bütün halkın da malıdır.

Kollektif mülkiyete misâl kolkhozlardır. Kolkhozlar, müşterek köylü müesseseleridir. Bir kaç köylüye ait araziler birleştirilerek müşterek bir işletme teşkil edilir. Burada gerek istihsal vasıtaları gerek çalışma ve gerek istihsal müşterektir. İstihsal edilen şeyler kolkhoz üyeleri arasında çalışma derecelerine göre pay edilir. Ayrıca her üyenin kendi şahsî mülkü olarak küçük bir toprak parçası, oturacak evi, hayvanları ve ziraat aletleri bulunur. Anayasaya göre arazi kolkhozlara parasız olarak verilmiş ve ebediyen istifadelerine arzedilmiştir.

Kollektif mülkiyetten gayri olarak, bir Rus vatandaşı oldukça geniş bir nisbette şahsî mülk edinebilir. Meselâ çalışmasının karşılığı olan geliri, devlet veya banka tahvillerine yatırmış olduğu tasarrufları, evi ve eşyası, otomobili v.s. bu meyandadır. Ancak bütün bunları şahıs kendi istimali için mülk edinebilir, başkalarını istismar için değil. Yani herhangi bir işte kullanmak için mülkedinemez, hususî sermaye tophıyamaz.

Bugün Rusya'da milyonlarca ruble değerinde şahsî servete sahip olanlar mevcut olup müreffeh bir hayat sürenler bir haylidir.

Buna mukabil memleketin liderleri telâkki edilen köylü ve işçi kit-
leleri zarurî ihtiyaçlarını teminden uzak sefil bir hayat sürmekte-
dirler (59). Bu da bize, Rusya'nın sınıfsız devlet olmak iddialarına
rağmen, servet bakımından yeni sınıfların mevcudiyetini göster-
mektedir.

7 — *Komünist Partisi :*

A — *Komünist Partisinin S. S. C. B. ndeki Mevkii ve Rolü :*

S. S. C. B. nde hukuken tanınmış tek bir siyasi parti vardır. Bu
da bilindiği veçhile Komünist Partisidir.

İhtilâl sıralarında parti, halk tarafından pek tutulmadığı gibi,
azaları da diğer parti azalarına nazaran ekalliyette kalıyordu. Fakat
Sovyet sisteminin inkişafı ve yeni rejimin tesisinden sonra parti,
son derece kuvvetlenerek, devletin her sahasında tesirli bir kontro-
le sahip oldu. 1936 da Stalin yeni Anayasayı Birlik Kongresine arz-
ettiği sırada «Siyasi şuuraya sahip en faal yurttaşlardan mürekkep
olmakla öğünen Komünist Partisinin üstün durumunda hiçbir deęi-
şiklik yapılamayacağına» dair sarîh teminat vermişti. Anayasanın
126. maddesinde de Komünist Partisi, resmen, hükümetin esaslı bir
temeli ve memleketin yegâne siyasi önderliğini deruhte eden bir parti
olarak tanıyıyor ve bütün vatandaşlara açık bulunduruluyordu
(60).

Stalin 1936 senesinde yeni Anayasa münasebetiyle iradettiği
nutkunda parti görüşünü kısaca şöyle izah etmişti : «Bir parti bir
sınıfın en önde gelen ehemmiyetli kısmını teşkil eder. Çok partili
hayat ve bu partilere hürriyetler temini lüzumu ancak, menfaatları-
nın telifi mümkün olmıyan sınıfların (meselâ, kapitalist ve işçi, arazi
sahipleri ve köylüler, kulaklar ve fakir rençber gibi..) mevcut olduğu
cemiyetlerde mevzu bahis ve mümkün olabilir. S. S. C. Birliğinde
ise uzun zamandan beri sınıf farkı ortadan kalkmıştır. Halihazırda
ancak işçi ve köylü sınıfları mevcut olup, bunların da menfaatları
zıd bulunmayıp, bilâkis dostane münasebetler içinde yaşamaktadırlar.
Bu sebepten dolaydır ki S. S. C. Birliğinde birden ziyade partiler
ve bunlara hürriyetler tahsisine lüzum yoktur». Kısacası; Sov-

(59) Munro : a.g.m. sh. 120 - 121. Laroque, P. : Sosyal Sınıflar, çev. Dr. Yaşar Gür-
büz. İst. 1963, Kültür Serisi.

(60) Lenin'in «dar» parti anlayışı, bilhassa Stalin tarafından tahrip edilmiştir. Bak. :
Hunt, R.N.C.O. a.g.e. sh. 230

yet Rusya'da her sahada Komünist Partisinin hukuken ve fiilen (zira Parti Genel Sekreterleri ekseriya başbakan seçilmekte, diğer âzalar da hükümette ve Presidium'da vazifeler ihraz etmektedirler) inhisarı temin ve teesüs ettirilmiştir (61).

Partinin temel vazifesi 1934 tarihli Statüsüne göre : «Proletaryanın, çalışan çiftçi sınıflarının, çalışan bütün kitlelerin, proletaryanın diktatörlüğü ve sosyalizmi zaferi için giriştikleri mücadelelerinde idare işini deruhte etmektir.

Partiye, vazifelerini ifa edebilmesi için geniş selâhiyetler tanımıştır. Anayasanın 141. md. göre seçimlerde aday teklif etmek hakkı Komünist Partisine, kooperatiflere, gençlik ve kültür derneklerine, işçi halk kurullarına tanınmıştır. Diğer bütün teşekküller de tamamen ve sıkı sıkıya Partiye bağlı olduğundan; siyasi hayatta ancak komünistler en mühim mevkilere sahip olabilirler.

Komünist Partisi yegâne siyasi parti olmakla kalmayıp, hükümetin siyasetini de kendisi tâyin eder. Bütün önemli meselelerde kararları parti alır, hükümet te bunları tasdik eder. Hükümet ve parti bir bütün telâkki edildiğinden aralarında herhangi bir fikir uyumsuzluğu olmaz. Sovyet Rusya'nın en önemli şahsiyeti daima Parti Sekreteri olup, bütün kuvvet ve selâhiyetler ekseriya kendisinde temerküz eder.

Kısacası, Komünist Partisi bütün S. S. C. Birliğinin mukadderatını elinde tutan, her sahada gidilecek istikameti tâyin eden, nihai iktidara sahip olan tek siyasi teşkilâttir. Partinin kuvvetini sağlayan husus da, sarsılmaz ve şiddetli disiplindir. Her parti üyesinin esas vazifesi, partinin direktiflerini tereddütsüz ifa ve sadakkattır.

B — Üyelik :

Parti statüsüne göre, parti programını kabul eden, teşkilâtlarından birinde çalışan, parti kararlarına inkiyad eden ve üyelik aidatını ödeyen bir şahıs üye addedilebilir. Fakat bundan her isteyen partiye dahil olabileceği manası çıkarılmamalıdır. Partiye girmek pek güç olduğu gibi, bazı kategoriye mensup şahıslardan da olmak gerekir. Bu kategoriler şunlardır : (1) İşçi ve köylü sınıfla-

(61) Gsovsky : a.g.e. sh. 58 - 60

rından gelen işçiler ve Kızıl Ordu askerleri, (2) Köylüler, el işçileri (kustari), (3) Ofis işçileri v.s.

Birinci kategori : Endüstri işçileri ve diğer işçiler olarak ikiye ayrılır. Endüstri işçileri partiye girebilmek için : Partiye bir sene evvel dahil olmuş iki üyeden, diğer işçiler ise iki senelik iki üyeden tavsiye getirmek mecburiyetindedirler. Ayrıca altı aydan az olmamak üzere tecrübeye tâbidirler.

İkinci kategoriye dahil olanlar, Partinin üç senelik üç üyesinin tavsiyesi ve bir senelik tecrübe devresinin ikmalinden sonra partiye dahil olabilirler.

Üçüncü kategoriye mensup olanlardan ise, beş senelik beş üyenin tavsiyesi ve iki senelik tecrübe devresinin ikmal edilmesi şartları aranır (62). Din adamları, papazlar, eski arazi sahipleri, tacirler ve işçi kullanan şahıslar ise, ancak istisnaî hallerde üyeliğe kabul edilirler (63).

Parti üyeleri daimî bir kontrol altındadırlar. Komünizme ve partiye karşı sadakatinden şüphe edilenler ve dik başlılık edenler Partiden ihraç edilir veya halihazır mevkilerini kaybederler. Üyelerin : Komünist kültürünü yaymak, çeşitli sivil, sosyal sahalarda ve parti teşkilâtında çalışmak, muayyen kaidelere göre yaşamak, civarlarına hürmet telkin etmek ve davranışlarıyla halka iyi bir örnek teşkil etmek başlıca vazifeleri arasındadır.

Halihazırda parti üyeleri yedi ilâ sekiz milyon civarındadır (64). Tamamen elit bir tabaka teşkil etmişlerdir. Denebilir ki, Rusya'da dünya nimetlerinden istifade edebilen yegâne zümre de bu küçük ekalliyettir.

C — Teşkilât :

Komünist partisinin kuruluşu ve teşkilâtı, Sovyet Devlet teşkilâtı ile müşahabet arzeder, aralarında pek az fark mevcuttur.

Partinin temellerini teşkil eden «hücre» ler (yacheika) Devlet sistemindeki «sovyet» lere tekabül eder. Hücreler en az üç üyeden müteşekkil olup, her fabrika, ticarî müessese, daire, devlet çiftlikle-

(62) Maxwell : a.g.e. sh. 39

(63) Munro : a.g.m. sh. 124

(64) Ataöv, T. : a.g.e. sh. 60

ri veya kollektif çiftlikler gibi istihsal şubelerinde bir tane bulunur. Hücreler, halk arasında komünist propogandasının yayılmasına yardım ettikleri gibi, memleketin siyasi ve ekonomik hayatında aktif bir rol oynarlar.

Hücreler, kendilerinin fevkinde olan «raion» ve «oblast» (şehir ve mıntika) delegelerini, Oblast Kongreleri de Cumhuriyetlerin ve Birliğin Parti Kongresinin delegelerini seçerler. Birlik Kongresi her sene toplanarak, Partinin en yüksek otoritesini teşkil eder, Merkez Komitesini seçer.

Merkez Komitesi Partinin bir nev'i federal teşkilâtıdır. Parti Tüzüğüne göre Parti siyasetinin kararlaştırıldığı bir organ olarak görülmekte ise de aslında kendisinden daha yüksek bir organ olan Merkez Presidyumunun aldığı kararları onaylamakla vazifelidir. Merkez Komitesi faaliyetini yönetmek için bir Presidyum (eski adı Polütbüro olup Ondokuzuncu Parti Kongresinde bu adı almıştır) ve teşkilâtlanma ve personel seçimi başta olmak üzere günlük işleri yürütecek bir Sekreterlik kurar. Prezidyum bütün devlet ve Parti siyasetinin kararlaştırıldığı en yetkili organdır.

Merkez Komitesine bağlı iki teşkilât daha mevcuttur. Bunlar : Parti Kontrol Komitesi ve Parti Merkez Teftiş Komitesidir. İlkinin görevi Parti üye ve adaylarının disipline uyup uymadıklarını denetlemek, disiplin cezaları vermek ve muhtelif cumhuriyet ve bölgelere temsilciler göndermektir. Parti Merkez Teftiş Komitesi ise Parti merkez organlarının idarî işlerinin yapılmasını sağlamak ve Merkez Komitesinin bütçesini düzenlemektir (64).

Parti teşkilâtı ile Sovyet Devlet teşkilâtının müşahabet arzettiğini söylemiştik. Aralarındaki esash fark, Parti faaliyetlerinde, devletten daha demokratik, fakat daha sıkı merkezizetçi prensiplerin hâkim olmasıdır. Bu sebeple Parti seçimlerinde köylü ve şehirli bütün üyeler müsavî reye maliktirler. Ancak, Parti teşkilâtının muhtelif kademeleri, tâbi oldukları üst teşkilâtların verdikleri bütün kararlara inkıyad mecburiyetindedirler. Her üyeye, yapılan işleri tenkit ve münakaşa hakkı tanınmışsa da, Merkezî Komitenin kararı üzerine münakaşayı kesmesi gerekir (65).

(64) Schuman : a.g.e. sh. 258; Ataöv, T. : a.g.e. sh. 67.

(65) Méquet : a.g.m. sh. 50 - 51.

D — Gençlik Teşekkülleri :

Komünistler, Komünizmin istikbalini, Komünist Gençlik Birliği (Komsomol) teşkilâtına bağlamışlardır. Komsomol, ondört ile yirmüç yaş arasındaki her iki cinse mensup gençlerin teşkil ettikleri, altı milyon civarında üyesi bulunan bir teşekküldür. İşçi ve köylü çocukları ile genç işçi ve köylüler komsomola kolaylıkla girebilirler. Bunların dışında kalan çocuk ve gençlerden tavsiye getirmeleri ve muayyen bir tecrübe devresini ikmal etmeleri istenir.

Gençler tamamen Marksist eğitime tâbi tutulurlar, sivil ve sosyal sahalarda çalıştırılırlar. Ayrıca çocuklar arasındaki işlerin sevk ve idaresini deruhte ederler.

Komsomolda Marksist felsefeyi iyi kavriyan ve başarı gösteren gençler, Komünist Partisi teşkilâtının ilk kademelerine kabule mazhar olurlar. Komsomolun kuruluş ve teşkilâtı, Komünist partisinin kuruluş ve teşkilâtına benzer.

Komsomoldan hariç olarak, Öncüler ve Oktobristler adı altında iki gençlik teşkilâtı daha vardır. Öncüler, on-onaltı yaşlardaki kız ve erkek çocuklardan, Oktobristler de sekiz-on yaşlarındaki kız ve erkek çocuklardan müteşekkil derneklerdir. Bunlar da tamamen komünist terbiyesi ahırlar, böylece, istikbalin hakikî komünistleri garanti edilmiş olur (66).

NETİCE

Marksizm, daha doğrusu Komünizm hakkında uzun boylu tenkidlere girişecek değiliz. Ancak, konumuzu ilgilendiren hususlarda biraz durmakla iktifa edeceğiz.

Hıristiyalık ve islâmiyetin zuhurundan beri hemen hiç bir ideoloji, Marksizm kadar seri ve şayanı hayret bir muvaffakiyet gösterememiştir. Marksizm, hemen hemen bir din, çok mutaassıp bir din telâkki edilebilir. Müminlerine evvelâ bir nihaî gayeler sistemi arzeder ki bunlar hayata manâ verir, ayrıca gayelere erişmek için bir rehber gösterir. Bu da beşeriyetin fenalıktan (kapitalizmden) kurtulmasını tazammun eden bir kurtuluş plânıdır (67).

(66) Maxwell : a.g.e. sh. 41

(67) Schumpeter, J. : a.g.e. sh. 67

Marksizme göre insana ıstırap veren sosyal değişiklikler ve kuvvetli sınıfların istismarıdır. Proletarya ihtilâlinden sonra tek bir sınıf mevcut olacak, binaenaleyh değişiklikler duracaktır. İşte bu, değişikliklerden ıstırap çekenlere yeni bir ümit getirdi. Bunlar : Saadeti, iktidarı ve herşeyden daha tatlı olan intikamı tadacaklardı.

Marx'da ve muakkiplerinde doktrinin dinamik kuvveti cemiyete karşı duyulan kinden gelmektedir. Esasen Marx cemiyetin tenkidi için «Bu bir zekânın ihtirası değil, bir ihtirasın zekâsıdır. Tenkidin konusu kendisinin düşmanıdır. Tenkidin gayesi bu düşmanı nakzetmek, cerhetmek değil tahrip etmektir... Onun asıl derdi haksızlığa karşı isyan ve asıl vazifesi ifşadır» demektedir (68).

Marksizmin taassubunun ve cemiyete karşı duyduğu kinin başlıca sebebi, XIX. Asır'da buharın endüstriye tatbiki neticesinde ortaya çıkan kıtlık, sefalet, kadın, çocuk ve yetişkin işçilerin gayrimüsait hayat şartları idi. Bu vaziyete karşı kin tabii bir reaksiyon telâkki edilebilir. Fakat bu kini bir kâinat prensibi haline getirmek, ıslahat fikrine yanaşmamak bir hatadır. Marx'da, muakkipleri de sabit bir fikre saplanmışlardır : Dünyada sadece iki sınıf vardır : İstismar edenler ve edilenler sınıfı. Adeta insanların kaderi ezelden tâyin edilmiştir; proleter olarak doğanlar Diyalektik Materyalizmin gayesini tahakkuk ettirecekler, Burjuva doğanlar ise aydınlık ve nura karşı beyhude mücadele edecekler ve nihayet dünya ihtilâlinin vuku bulmasıyla burjuvazi, yeni teşekkül edecek nizamın dışındaki karanlığa atılacaklardır (69).

Ancak Marx'ın «Sefalet», «Sınıflar mücadelesi» ve «Dünya ihtilâli» hakkındaki kehanetleri halâ tahakkuk etmemiş ve tahakkuk etmekten de çok uzaktır. Kapitalizmin inkişafına rağmen işçilerin hayat seviyesi yükselmekte; kaybolup proletaryaya dahil olacağı iddia edilen orta sınıf kuvvetlenmekte ve devlet hayatında mühim rol oynamaktadır.

Proletarya kıyamının evvelâ ileri sanayi memleketlerinde (A. B. D. ve İngiltere gibi..) başlayacağı kehaneti de tahakkuk etmedi. İhtilâl ancak, geri bir endüstriye sahip olan Rusya'da müsait şartlardan istifade edilerek tahakkuk ettirilebildi. Bu gün komünizm, ihtilâl vuku bulmadan, Halk Demokrasileri namı altındaki bazı

(68) Kelsen, H. : a.g.e. sh. 42

(69) Russel, Bertrand : (İnanışlar ve İdeolojiler. Çev. S. Odyak, Pazar Postası 17 Şubat 1952).

memleketlerde tatbik edilmektedir. Fakat bu hususta maddî kuvvetin ve Sovyet Rusya'nın baskısının tesiri aşıkârdır.

Proletarya, hernekadar kendi şuuruna mâlik oldu ise de, milliyetçilikten vazgeçmedi, bütün manevî kıymetleri terkederek maddî menfaatlar uğrunda birleşmedi.

Marksizmin kendini en mükemmel nizam telâkki etmesi, realiteye intibakını ve daha mükemmel bir hale erişmesini önlemekte, fikrî hürriyete itibar etmemesi, hatalarını anlamasına ve tashihi yoluna gitmesine mâni, insan hayatındaki manevî değerleri - ki bunlar cemiyeti terakkiye sevkeden en mühim amilleri teşkil ederler - inkâr etmesi de zafiyetine sebep olmaktadır.

Tarihin bir tekâmül merhalesi addettiği komünizme geçişi sağlayacak ihtilâlin kendiliğinden vâki olacağını iddia ettiği halde, her türlü hile ve desiseye başvurarak kitleleri bu yalancı hayale inandırmaya, bağlamağa çalışmaktadır. Tarihin Materyalist Diyalektiğine göre beşeriyetin daimî bir tahavvül halinde olduğunu iddia etmesine rağmen, komünizmi son tekâmül merhalesi olarak ileri sürmektedir.

Acaba komünizm S. S. C. B. de tahakkuk etmek yolunda mıdır? Bu hususta kati bir şey söyleyemeyiz. Her nekadar Marksizmin icab ettirdiği prensipler tatbik edilmekteyse de, arada bir geriye dönüşler göze çarpmaktadır. Bunun en bariz misali Nep plânının tatbik edildiği sıralarda hususî mülkiyetin kabul edilmesidir. Bu günkü duruma göre S. S. C. Birliği Devlet Teşkilâtının Marksizmin tatbikatından ileri gelen karakteristik hususiyetlerini kısaca hülâsa edersek şunları görürüz :

1 — Proletarya diktatörlüğünü temin hususunda kuvvetli sosyalist bir devletin teessüsü,

2 — Marksizm, her türlü sınıf ve menfaat ayrılığını ortadan kaldırmayı istihdaf ettiğinden, muhalefet ve çok parti sisteminin yasak oluşu, Anayasaca resmen tanınmış tek parti olan Komünist Partisinin siyasî görüşünün bütün memlekete şâmil hâkimiyeti,

3 — Hürriyetler bakımından vatandaşların müsavatını sağlamak için istihsal vasıtalarının sosyalize edilmesi ve müşterek mülkiyetin kabulü,

4 — Sosyalist rejimin zayıflamasını önlemek üzere, kuvvetler ayrılığı prensibi yerine kuvvetler birliği prensibinin ikamesi, — Zira

kuvvetler ayrılığı prensibinin tatbik edilmesi halinde, halka ait hâkimiyetin muhtelif organlar tarafından istimalinin bu hâkimiyeti parçalıyacağına inanılmaktadır. —

5 — Çift meclis usulünde, bir meclisin diğerinin tecelli ettireceği halkın iradesine engel teşkil etmesi ihtimal dahilinde olduğundan, zarureten, federe devletleri temsil edecek bir meclisin, kabulü ve fakat gerek Birlik Meclisinin ve gerek Milletler Meclisinin ayrı ayrı selâhiyetlerle teçhiz edilmeyip, tek bir meclis halinde çalışmasının kabulü,

6 — Tam ve mükemmel hürriyete vasıl olmak için, klâsik usul-lerin bertaraf edilerek, Marksist doktrine göre ihtilâl, işçi diktatörlüğü, zecrî tedbirler gibi hakikî hürriyetle kabili telif olmayan usul-lerin istimâli,

7 — Yeni seçimlere gidilmeksizin, Kurucu Meclisin anayasayı tadil ve değiştirmeğe yetkili olması,

8 — Buhranları önlemek ve komünizme vasıl olmak üzere, bütün memlekete şâmil tek bir iktisadî plânın tatbik edilmesi.

BİBLİYOGRAFYA

KİTAPLAR

- ARCHER, Peter : The Queen's Courts, Penguin Books, 1963
- ATAÖV, Türkkiye : Sovyetler Birliği Devlet İdaresi, Ank. 1961
- BEER, Max : Sosyalizm ve Sosyal Mücadelelerin Umumî Tarihi, çev. Z. Uray, İst. 1941
- Britannica : 1948
- COHEN, C. : Communism, Faschism and Democracy, The Theoretical Foundations, New York 1961, Random House
- COKER, F.N. : Recent Political Thought, New York 1962
- DARESTE, F.R. - P : Avrupa - Amerika - Afrika - Asya - Okyanusya Devletlerinin Esas Teşkilât Kanunları, çev. Prof. E. Menemencioğlu
- DESCHAMPS, A. : Marksizm, Tahlil ve Tenkid, çev. Prof. S. K. Yetkin
- ESEN, Prof. B.N. : Anayasa Hukuku, Ank. 1943
- EVANS, F.B. : Worldwide Communist Propaganda Activities, New York 1955
- GSOVSKY, V. : Soviet Civil Law, Michigan 1940

- HUNT : The Theory of Communism, New York 1954, The Macmillan Comp.
 HUNT, C. : The Theory and Practice of Communism, Penguin Books, 1963
- HYPPOLÏTE, J. : La Conception Hegelienne de l'Etat et sa Critique par Karl Marx,
 (Cahier Internationoux de Sociologie 1947, Vol. II)
- KELSEN, H. : The Communist Theory of Law, London 1955
- LAROQUE, P. : Sosyal Sınıflar, çev. Dr. Y. Gürbüz, İst. 1963
- LENİN : İşçi Sınıfı İhtilâli ve Kautsky Me'nuu, çev. H. Rifat, İst. 1943
- LOVELL, M. : The Soviet Way of Life, London 1948
- MARX, K. : A Contribution to the Critique of Political Economy, 3 Marx and Engels, Ed. by L.S. Feuer, New York 1959, anchor Books
- MAXWELL, W.B. : The Soviet State, Topeka Kansas 1934
- Mc FADDEN, C. J. : The Philosophy of Communism
- OKANDAN, Prof. R. G. : Umumî Âmme Hukuku Dersleri, İst. 1952
- RUSSEL, B. : İnanışlar ve İdeolojiler, çev. S. Odyak, Pazar Postası 17 Şubat 1952
- SCHLESİNGER, R. : Soviet Legal Theory, London 1951
- SCHUMAN, F. L. : Soviet Politics at Home and Abroad, New York 1957
- SCHUMPETER, J. : Capitalisme, Socialisme at Democratie, 1951
- SETON - WATSON, H. : The Pattern of Communist Revolution, London 1960 Methuen and Co. Ltd.
- VEDELL : Les Dèmocraties Marxistes, Paris 1952

MAKALELER

- Aynı Tarihi : 1943, s. 114
- CORDOLİANİ, A. : Rusya Yüksek İktidar ve İdare Organları ve İdare Meclisleri,
 çev. H. Berksun, İ. D. 1949, S. 199
- ÇAKIR, A. : Sovyet Rusya, T. İ. M. 1948, No : 5
- ESMER, A. Ş. : Ulus 24 Mayıs 1943
- HECKER, J. : Rus Sosyologyası, S. İ. D. 1935, No : 49
- MEQUET, G. M. : Yeni Devlet Şekilleri, Sovyetler Rejimi, S. İ. M. 1936, C. VI, S. 61
- MUNRO, W. B. : Sovyet Rusya'nın Devlet ve İdare Sistemi, İ. D. 1947, S. 185
- Pazar Postası : 18 Mayıs 1952-10 Nisan 1952
- SADAK, N. : Akşam Gazetesi 24 Mayıs 1943